

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Kristýna Smetanová

Hospodářská kriminalita a její prevence

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: Doc. JUDr., CSc., Ivana Zoubková

Katedra: Trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 5.11.2024

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou prací vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 121721 znaků včetně mezer.

V Praze dne 5.11.2024

Kristýna Smetanová

Poděkování

Předně bych ráda poděkovala vedoucí své diplomové práce doc. JUDr. Ivaně Zoubkové, CSc. za poskytnutí cenných rad včetně svého času, který mně i mé práci věnovala. V neposlední řadě bych pak chtěla poděkovat své rodině a kolegyním Símě, Simče a Kačce, se kterými jsme si během studia vybudovaly pevné přátelství.

Poslední a zároveň obrovské díky patří mému příteli Davidovi, který ve mě věří.

Obsah

1	Úvod.....	6
2	Pojem hospodářské kriminality.....	8
2.1	Ekonomická a finanční kriminalita.....	9
2.2	Rozdíl mezi hospodářskou a majetkovou kriminalitou	10
3	Vývoj hospodářské kriminality po roce 1989	12
3.1	Tunelování obchodních společností.....	13
3.2	Nejznámější hospodářské kauzy 20. a 21. století	15
3.2.1	Harvardské fondy	16
3.2.2	Kauza H-System a.s.	18
3.2.3	Vytunelování společnosti Technology leasing a.s.	20
4	Druhy hospodářské kriminality.....	23
4.1	Trestné činy proti měně a platebním prostředkům (§233–239 TZ).....	23
4.2	Trestné činy daňové, poplatkové a devizové (§240 až 247 TZ)	25
4.3	Trestné činy proti závazným pravidlům tržní ekonomiky a oběhu zboží ve styku s cizinou (§248 až §267 TZ)	27
4.3.1	Porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže (§248 TZ).....	28
4.3.2	Sjednání výhody při zadávání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě (§256 TZ)	29
4.4	Trestné činy proti průmyslovým právům a proti autorskému právu (§268 až 271 TZ)	30
4.4.1	Porušení chráněných průmyslových práv (§269 TZ).....	30
4.4.2	Padělání a napodobení díla výtvarného umění (§271 TZ)	31
4.5	Přijetí úplatku (§331 TZ), podplácení (§332 TZ), podvod (§209 TZ), zpronevěra (§206 TZ) a legalizace výnosů z trestné činnosti (§216 TZ)	32

5	Pachatelé hospodářské kriminality.....	35
5.1	Osobnost a motivace pachatele hospodářské kriminality	38
5.1.1	Kriminalita růžových límečků.....	39
5.2	Právnícká osoba v roli pachatele trestného činu	41
6	Vyšetřování hospodářské kriminality	44
7	Sankcionování pachatelů hospodářské trestné činnosti	47
7.1	Sankcionování trestní odpovědnosti právnických osob.....	49
7.1.1	Dělení sankcí	50
8	Prevence hospodářské kriminality	52
8.1	Obsahové zaměření prevence	53
8.1.1	Sociální prevence	54
8.1.2	Situační prevence	55
8.1.3	Viktimologická prevence.....	56
8.2	Prevence kriminality podle okruhu adresátů.....	57
8.3	Úloha státu v prevenci hospodářské kriminality.....	58
9	Závěr.....	61
10	Seznam zdrojů	63
11	Seznam zkratek	68
12	Abstrakt	69
13	Abstract	71

1 Úvod

Hospodářská kriminalita je jedním z nejvýznamnějších a nejzávažnějších problémů, kterým dnešní ekonomiky čelí. Tento komplexní fenomén zasahuje do všech úrovní hospodářského života a ohrožuje nejen finanční stabilitu, ale také důvěru veřejnosti ve finanční instituce a státní orgány. Zahrnuje širokou škálu nelegálních aktivit, mezi které patří trestné činy vyskytující se napříč trestním zákoníkem. Jsou jimi podvody, zpronevěry, korupce, praní špinavých peněz a další trestné činy, které narušují integritu trhů a ohrožují spravedlivou hospodářskou soutěž.

Hospodářská kriminalita je specifický a sofistikovaný druh kriminality, jenž není součástí kriminality obecné. Neexistuje proto jednotná koncepce preventivních opatření, kterou by bylo možné aplikovat na veškeré trestné činy. Samotná prevence hospodářské kriminality je mnohem vrstevnatější než model prevence kriminality, který je aplikovatelný na kriminalitu obecnou. Komplexnost vyšetřování a odhalování jednotlivých hospodářských trestných činů si žádá vytvoření vlastních preventivních prostředků, a to zejména pomocí typizace pachatele a nerepresivních prostředků plnící generálně preventivní účel odstrašení.

Vliv na volbu tématu diplomové práce *hospodářská kriminalita a její prevence* měla mnou úspěšně absolvovaná praxe u orgánů PČR a navazující poslech podcastu pod názvem “České podsvětí“. Hospodářská kriminalita je pojem odbornou literaturou nejednotně definovaný. Proto jedním z cílů, kterého jsem ve své práci chtěla dosáhnout, je pro čtenáře snaze pochopitelné vymezení pojmu hospodářské kriminality, včetně detailní analýzy charakteristických projevů a znaků. Dále popsat běžného pachatele hospodářské trestné činnosti a na to navazující vyšetřování. V neposlední řadě podrobit zkoumání současný právní rámec a již implementované preventivní opatření včetně navržení nových vhodných opatření s ohledem na aktuální vývoj umělé inteligence.

Na úvod své diplomové práce jsem se pokusila o vysvětlení nejednoznačné definice hospodářské kriminality v porovnání s kriminalitou finanční a ekonomickou. Dále jsem se věnovala rozdílům mezi kriminalitou majetkovou a hospodářskou, neboť mezi nimi dochází k průniku a vzájemnému zaměňování. Neopomněla jsem ani na zásadní vývoj hospodářské kriminality po roce 1989, který byl rokem převážně legislativních změn. Po pádu komunistického režimu byla hospodářská kriminalita díky aktivitám organizovaných zločineckých skupin na

vzestupu. Pro lepší pochopení problematiky jsem věnovala pozornost nejdůležitějším kauzám 20. a 21. století, které byly českými soudy souzeny.

V textu se dále zaměřuji na pachatele hospodářských trestných činů, kteří postupují v páchání protiprávního jednání velmi sofistikovaně a vyznačují se tzv. “prvopachatelstvím“. Pro orgány činné v trestním řízení je o to náročnější takové pachatele dopadat. Ve své práci se proto snažím popsat jednotlivé typy pachatelů a jejich motivaci. Za významný krok kupředu ve vyšetřování a potírání těchto zločinných praktik považuji využívání umělé inteligence, která má potenciál pomoci dostupných dat vytypovat možné pachatele.

Hospodářské trestné činnosti se nedopouští pouze fyzické osoby, ale ve velké míře i osoby právnické. V případě právnických osob jakožto pachatelů vznikají dalekosáhlejší škody na majetku, které se dotýkají i daňových poplatníků. Svá zjištění opírám v textu o statistiky plynoucí z výročních zpráv NCOZ, zpráv o činnosti státního zastupitelství a statistik Policie ČR. Nadto ve své práci pojednávám o časově náročném vyšetřování orgánů činných v trestním řízení a veřejností stále diskutovaném tématu sankcionování právnických osob. Za pozitivní obrat vnímám v systému trestání hospodářských trestných činů postupné upřednostňování peněžitých trestů oproti trestům odnětí svobody. Tuto skutečnost potvrzuje Zpráva o činnosti SZ za rok 2023.

Závěr diplomové práce jsem věnovala tématu prevence hospodářské kriminality včetně popisu aktuálních preventivních opatření a návrhu nových řešení. Účelná prevence by se měla promítat v legislativních změnách, mezinárodních spolupracích napříč kontinenty a vzdělávání široké veřejnosti včetně složek PČR. Vzhledem k rychlému vývoji technologií, které umožňují nové formy páchání hospodářských trestných činů považuji za nezbytné, aby byly nové preventivní strategie dynamické a adaptabilní.

2 Pojem hospodářské kriminality

Hospodářská kriminalita je specifickým druhem kriminality, který poškozují hospodářský systém České republiky včetně hospodářského systému Evropské unie, čímž podlamuje důvěru občanů v ekonomický systém, v politiky, úředníky a podnikatele. Definovat jednoznačně pojem hospodářské kriminality je objektivně z důvodu mnohotvárnosti jednotlivých skutkových podstat trestných činů obtížné a obvykle bývá interpretován dle konkrétní potřeby.¹ Z toho plyne, že jednotný výklad, který by byl veřejnosti obecně užívaný neexistuje. O interpretaci hospodářské kriminality se pokusilo nemálo odborníků. Podle definice Šámala „*Jde o trestnou činnost, která je motivována dosažením vyšších neoprávněných či přímo protizákonných zisků a jež útočí nejen vůči ekonomickým zájmům individuálním či kolektivním, ale často napadá přímo tržní hospodářský systém v jeho základech, a to ať už jde o trh výrobků nebo služeb anebo finanční trhy (zasahuje organizaci a regulaci takového trhu, zájmy spotřebitelů, hospodářskou soutěž, oblast měny a platebních prostředků, fiskální zájmy státu, regulaci finančního trhu apod.) či jeho jednotlivé instituce (např. instituce kapitálového trhu, bankovníctví nebo jiné finanční instituce).*“² Nejasnosti ve vymezení definice hospodářské kriminality se dále promítají do rozdílností metodologií statistik prováděných státními orgány, kterými jsou především Policie ČR.

Systémově je tento druh kriminality zařazen do stejnojmenné hlavy VI. zvláštní části trestního zákoníku. Zahrnuje trestné činy z oblasti daní a poplatků, účetnictví, padělání peněz, směnek, šeků a platebních karet, korupce, legalizace výnosů z trestné činnosti neboli tzv. praní špinavých peněz v rámci hospodaření účetních jednotek, úpadkové delikty, karuselové podvody³, trestné činy související s veřejnými soutěžemi a dražbami, ale také protiprávní jednání v oblasti životního prostředí a ochrany autorských a průmyslových práv. V rámci trestných činů ohrožující nebo narušující hospodářský řád zaujímají specifický význam dva průnikové okruhy jednání, jde o

¹ NOVOTNY, O., ZAPLETAL, J. a kol.: Kriminologie. 3. vyd. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2008. s. 353. ISBN: 978-80-7357-377-5.

² ŠÁMAL, P. a kol. Hlava VI. Trestné činy hospodářské (§ 233-271). In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. s. 2983, marg. č. 1.).

³ Pozn. Jde o tzv. podvody chybějícího podvodníka neboli dosaženého bílého koně, který zmizí společně s DPH, které má být odvedeno státu na výstupu.

trestné činy korupční povahy a trestné činy legalizace výnosu z trestné činnosti.⁴ Trestné činy ohrožující hospodářský řád nalezneme i v jiných částech trestního zákoníku. Tyto tvoří hospodářské trestné činy zařazené mezi trestné činy majetkové v hlavě V. zvláštní části trestního zákoníku. Především jde o trestné činy související s podvodným jednáním (pojistný podvod, úvěrový podvod dotační podvod) dále například (způsobení úpadku, zvýhodnění věřitele, pletichy v insolvenčním řízení). Za hospodářské trestné činy považujeme i protiprávní jednání, která naplňují skutkovou podstatu jiného trestného činu za předpokladu, že k nim došlo během obchodních vztahů ve spojitosti s podnikatelskou činností nebo pracovní aktivitou k tíži zaměstnavatele. V zahraničí, konkrétně v dokumentech Evropského společenství, je mezi hospodářskou kriminalitu zařazena i environmentální kriminalita. „*Je tomu tak zejména proto, že dopady ekologických následků a různé ekologické újmy mají především dopad na národní i mezinárodní hospodářství a ekonomiku.*“⁵

2.1 Ekonomická a finanční kriminalita

Pro hospodářskou kriminalitu se v zahraniční literatuře používá pojem ekonomická kriminalita, jde o synonyma stejných protiprávních deliktů. Jak jsem již výše zmiňovala, následky hospodářské trestné činnosti se projevují v ekonomických a finančních vztazích, prostřednictvím kterých je zasahováno do práv ekonomických subjektů včetně státu, proto hospodářskou kriminalitu označujeme mimo jiné také jako kriminalitu ekonomickou či finanční.

„V české kriminologii se objevuje vymezení ekonomické kriminality jako trestné činnosti spáchané při podnikání ekonomických subjektů, zejména osobami působícími uvnitř těchto subjektů, poškozující nebo ohrožující individuální a kolektivní práva v hospodářské sféře, zneužívající slabiny hospodářského systému nebo jeho institucí, způsobující oslabení důvěry v ekonomický a společenský systém, motivované ziskem nebo touhou po moci, latentní povahy a ve své masové formě ohrožující podstatu fungování právního státu. Pokud trestněprávní útok směřuje

⁴ GŘIVNA, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I. a kol.: Kriminologie. 5., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. s. 333. ISBN: 978-80-7598-554-5.

⁵ CHMELÍK, J., BRUNA, E.: Hospodářská a ekonomická trestná činnost. 1. vydání. Praha: Edice EUPRESS. Vysoká škola finanční a správní, 2015. s. 13. ISBN: 978-80-7408-109-5.

proti podnikateli, avšak „zvnějšku“, od subjektů nepodnikatelského (nejčastěji spotřebitele), nelze hovořit o ekonomické kriminalitě.“⁶ Takové jednání se sice podnikatele negativním způsobem dotýká, nepramení ale z podnikatelské aktivity⁷.

Finanční kriminalita je kriminalitou svého druhu s výraznými specifickými atributy, která je součástí kriminality hospodářské, ale v některých aspektech se od ní odlišuje. Dotýká se specifických oblastí hospodářství, peněz, investic a cenných papírů, které lze snadno zcizit a tyto cizí prostředky poté uplatnit opět na trhu. „*Předmětem zájmu trestního jednání je finanční sektor v oblasti zaměřené proti fungování bankovního systému, kapitálového trhu a finančních institucí. Specifickou oblastí finanční kriminality jsou zmanipulované a vesměs předražené veřejné zakázky*“.⁸ Dopad obecně vžitého termínu “tunelování“ je pro poškozené, kteří mají své peněžní prostředky uložené ve finančních či bankovních ústavech, velice zdrcující.

Podle Častorála „Rámcově platí, že součástí ekonomické kriminality je kriminalita hospodářská a součástí hospodářské kriminality je finanční kriminalita. Za splnění určitých podmínek můžeme do ekonomické kriminality zařadit i majetkovou kriminalitu.“⁹

2.2 Rozdíl mezi hospodářskou a majetkovou kriminalitou

Svou povahou má hospodářská kriminalita blízko ke kriminalitě majetkové, se kterou bývá často zaměňována. Jejich rozlišení tkví ve způsobu napadení objektu, rozsahu způsobených škod, náročnosti vyšetřování a samotné skutečnosti, že majetkové trestné činy jsou na rozdíl od těch hospodářských, činy násilnými, které směřují proti majetku fyzických a právnických osob.¹⁰

⁶ KOTLÁN, P.: Ekonomická kriminalita očima policejního orgánu. 1. vydání. Praha: Leges, 2021. s. 15–17. ISBN: 978-80-7502-488-6.

⁷ Pozn. Za ekonomickou kriminalitu proto nepovažujeme úvěrové či pojistné podvody nepodnikatelů, neboť nesouvisí s podnikáním.

⁸ GŘIVNA, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I. a kol.: Kriminologie. 5., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. s. 331. ISBN: 978-80-7598-554-5.

⁹ ČASTORÁL, Zdeněk. Ekonomická kriminalita: (z pohledu řízení a správy). Praha: Vysoká škola finanční a správní, Eupress, 2007. s. 9. ISBN: 978-80-86754-83-3.

¹⁰ NOVOTNY, O., ZAPLETAL, J. a kol.: Kriminologie. 3. vyd. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2008, s. 353. ISBN: 978-80-7357-377-5.

Majetková trestná činnost zahrnuje trestné činy jako např. poškození cizí věci, krádeže či loupeže a je oproti hospodářské kriminalitě snadněji objasnitelná. Tato kriminalita je často spojena s jednotlivci, kteří jednají ve svůj vlastní prospěch a způsobují přímou újmu individuálním osobám, proti kterým je mířena.

Způsobená výše škody trestných činů spadající pod hospodářskou kriminalitu naopak směřuje k neoprávněnému a nesrovnatelně vyššímu profitu pachatelů, kteří svým jednáním porušují hospodářská pravidla státu. Hospodářská trestná činnost je založena na nenásilném jednání, které má mnohem širší dopady. Často je kriminalitou organizovanou sledující mocenský nebo finanční prospěch. „Ze Zprávy o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2023 vyplývá, že organizovaná kriminalita se obecně již několik let transformuje do oblasti ekonomiky a hospodářské trestné činnosti.“¹¹ Pachatelé ohrožují a poškozují oblasti ekonomiky, financí a souvisejících právních vztahů v důsledku čehož zkracují nejen stát, ale nepřímě i daňové poplatníky, kteří řádně přispívají do rozpočtu státu. Ve většině případů je zapříčiněna pachateli s vyšším vzděláním či vyšším společenským postavením bez kriminální minulosti, než je tomu u majetkové kriminality.

Hospodářskou trestnou činností vznikají mimo materiálních škod škody morálního charakteru, v rámci kterých dochází k poškození důvěry občanů v hospodářské a sociální vztahy, což způsobuje dalekosáhlejší negativní následky než které způsobuje majetková trestná činnost. Podle Strémyho lze za základní rozlišovací kritérium považovat osobu poškozenou z těchto trestných činů. „Je-li poškozeným subjektem fyzická osoba, např. při trestném činu podvodu, půjde o majetkovou kriminalitu. Pokud je poškozeným subjektem právnická osoba, půjde již o ekonomickou kriminalitu.“¹²

Obrázek 1 Průniky majetkové a hospodářské kriminality

¹¹ Zpráva o činnosti SZ za rok 2023 [online]. Dostupné z: www.verejnazaloba.cz, s.50 [cit. 23.9.2024].

¹² JELÍNEK, J., a kol.: Kriminologie. 1., vydání. Praha: Leges, 2021, s. 355. ISBN: 978-80-7502-499-2.

3 Vývoj hospodářské kriminality po roce 1989

Změna režimu roku 1989 s sebou přinesla celkové uvolnění celospolečenského tlaku a v mnohých občanech podnítila touhu podnikat. Stát měl proto před sebou náročný úkol, kterým byla transformace centrálně plánované ekonomiky v ekonomiku tržní včetně rekodifikaci českého práva. Poměrně narychlo byly roku 1990 přijaty zákony upravující podnikání, jde o zákon číslo 105/1990 Sb. o soukromém podnikání občanů, zákon o akciových společnostech číslo 104/1990 Sb. a zákon číslo 111/1990 Sb. o státním podniku. Institute zajišťující dozor nad zákonnosti byly chápány jako jeden z hlavních negativních pilířů minulého režimu, přirozeně proto postrádaly důvěru občanů, kteří volali po rychlé změně. Tehdejší vláda spoléhala na to, že legislativní proces bude postupně reagovat na přirozeně se vyvíjející tržní prostředí. Žádaná transformace soudů a policejního aparátu nebyla ale dostatečná na to, aby dokázala bez průtahů a efektivně potírat hospodářské zločiny, které se v 90. letech v Československu především díky zahraničním organizovaným zločincům značně rozmohly. Projevem pomalé a mírné právní transformace byl proto pokles schopnosti státu prosazovat a vynucovat dodržování zákonů. *„Transformace ekonomiky tak proběhla mimo reálné možnosti státu mít její průběh pod dostatečnou kontrolou“*¹³.

Negativně se rovněž projevila tzv. Velká privatizace (zákon č. 92/1991 Sb., o podmínkách převodu majetku státu na jiné osoby), rozhodnutí státu převést původně znárodněný majetek do soukromého vlastnictví bez reálné možnosti přezkumu soudy a tím rozproudit podnikání. Velká privatizace byla realizovaná metodou:

- a) Kuponové privatizace (oprávnění občanů k nákupu akcií),
- b) Privatizačních projektů.¹⁴

Způsob, jakým by mělo k privatizaci dojít podléhal četným diskusím a ve výsledku byl ovlivněn tzv. předprivatizační agoníí, která se projevovala ztrátou motivace manažerů podniků vést podniky do doby, než dojde k jejich přesunu do soukromého vlastnictví. *„Privatizační proces, mezery v legislativě i neoficiální vládní politika nezájmu o původ peněz užívaných v tomto procesu*

¹³ NOVOTNY, O., ZAPLETAL, J. a kol.: Kriminologie. 3. vyd. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2008, s. 363-364.

¹⁴ Tamtéž.

umožnily řadě stínových podnikatelů socialistické éry, zkorumpovaných byrokratů a členů nomenklatury legalizovat své zisky a vstoupit do legálního podnikání.“¹⁵

Ekonom prof. Jan Švejnar, který se podílel na diskusi o úvodní fázi transformace české ekonomiky, přišel s návrhem tzv. “Pomalé privatizace“. Cílem bylo zvýšit disponibilní bohatství obyvatelstva, což bylo možné zajistit přeměnou státních podniků na akciové společnosti držící akcie. Vizí pomalé privatizace bylo převést vlastnické právo k části akcií na občany. Úskalím pomalé privatizace byla časová prodleva. Na druhém konci pomalé privatizace stála tzv. “Rychlá privatizace“, která se v očích tehdejší vlády pro ekonomickou transformaci jevila z důvodu tlaku veřejnosti jako nejvhodnější.¹⁶

3.1 Tunelování obchodních společností

Legální definice na našem území vzniklého pojmu “tunelování“, který se do podvědomí odborné terminologie dostal z hovorové řeči, není právem vymezena.¹⁷ Jednoznačné je ale to, že “tunelační“ praktiky, které se na plno projeví v devadesátých letech, jsou formou trestného jednání spojené s ekonomickou oblastí, za které lze dovozovat trestní odpovědnost. „*S tím, jak se „divoká devadesátá léta“ uklidnila, přesunulo se tunelování od investičních společností a bank ke „klasickým“ obchodním společnostem.*“¹⁸ Proto je pojem tunelování nejčastěji používán ve slovním spojení s obchodními společnostmi.

S relativně přesnou definicí přišel advokát a bývalý policejní vyšetřovatel hospodářské kriminality Mgr. Václav Láska. Podle Lásky je tunelování: „*Souhrn finančních operací a transakcí, kterými osoby smluvně nebo zákonem pověřené správou cizího majetku, přeměňují spravovaný majetek cizí na majetek vlastní způsobem, který je v rozporu se zákonem nebo*

¹⁵ NOŽINA, M.: Mezinárodní organizovaný zločin v České republice. 1. vyd. Praha: Themis, 2003. s. 37-38. ISBN: 80-7312-018-6.

¹⁶ HONZEJK, P. a KLIMEŠ, D.: Švejnar: Člověk mohl rozkrást fondy a dostal nanejvýš pokutu za parkování. In. Hospodářské noviny [online]. [17.11.2014]. Dostupné z: <https://byznys.hn.cz>. [29.7.2024].

¹⁷ ZOUBKOVÁ, I. a kol.: Kriminologický slovník. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. s. 212. ISBN: 978-80-7380-312-4.

¹⁸ KOTLÁN, P.: Ekonomická kriminalita očima policejního orgánu. 1. vydání. Praha: Leges, 2021. s. 49. ISBN: 978-80-7502-488-6.

uzavřenou dohodou, a to ku škodě jiných osob nebo státu.“¹⁹ Z definice jasně vyplývá, že tunelování se nejčastěji dopouští nejvýše postavené osoby obchodních korporací, kterými jsou statutární orgány nebo společníci. Tyto osoby ignorují majetkovou oddělitelnost podniku od majetku jejich vlastníků a prostřednictvím svého dominantního rozhodovacího postavení odčerpávají majetek do té doby prosperující společnosti.

„K obohacení dochází tak, že tunelář svěřené prostředky (je jedno, zda mu je svěří soukromá osoba, nebo stát) přetváří na majetek svůj vlastní, a to způsobem, který je v rozporu se zákonem nebo uzavřenou dohodou.“²⁰ Vytunelovaná společnost pak není schopná plnit své závazky. V mnoha případech se stává zadluženou a dochází k jejímu úpadku²¹ a v konečném důsledku i k likvidaci. Poškozenými jsou v takové situaci nejen sám podnik, ale i její věřitelé, kterými jsou mimo jiné její zaměstnanci, kteří ztrácejí jistotu ve formě stabilního zaměstnání²².

„Zásadní dopad na trestnost tunelovacího jednání má výslovná specifikace odpovědnosti statutárního orgánu právnické osoby za jednání s péčí řádného hospodáře (§159 OZ), která v sobě zahrnuje povinnost jednat „s potřebnými znalostmi a pečlivostí“ a „s nezbytnou loajalitou“²³. Věřitelé, kteří byli „tunelačními“ praktikami dotčeni mají možnost uplatnit institut tzv. relativní neúčinnosti²⁴. Tento institut věřitelům umožňuje podat odpůrčí žalobu na neplatnost právního jednání, pokud dotčené jednání směřovalo k maření dobytosti jejich pohledávky za společností.

Nutno podotknout, že samotní pachatelé si během tunelování společností počínají velice rafinovaně. Obvykle za sebou mívají bohaté zkušenosti v oblasti podnikání a obklopují se vzdělanými lidmi z různých oborů, kteří jim pomáhají tam, kde jejich znalosti nejsou dostatečné. Celému protiprávnímu jednání předchází důmyslný a dopodrobna naplánovaný postup.

¹⁹ LÁSKA, V.: Jak se zavírají tuneláři: kriminální kauzy po „sametové revoluci“. 1., Vydání. Brno: Jota, 2005. s.8. ISBN: 80-7217-366-9.

²⁰ Tamtéž.

²¹ Ust. 224 odst. 1 TZ.

²² Pozn. Pachatel, který svým protiprávním jednáním zbaví společnost majetku a zároveň poškodí věřitele se dopouští jednočinného souběhu trestných činů porušení povinnosti při správě cizího majetku dle ust. §220 TZ a poškození věřitele dle ust. §222 TZ.

²³ KOTLÁN, P.: Ekonomická kriminalita očima policejního orgánu. 1. vydání. Praha: Leges, 2021. s. 50-51.

²⁴ Ust. §589-599 OZ.

V obvyklých případech dochází u finančně prosperujících společností k odklonu jejich finančních prostředků pomoci vystavených fiktivních dokladů²⁵. Takový způsob trestné činnosti vykazuje vysokou latenci, neboť bývá špatně prokazatelné, zda taková služba byla společnosti vůbec poskytnuta a zda sloužila k jejímu prospěchu. Vymožení takto uniklých aktiv se stává velmi časově náročným či dokonce z důvodu nedostatku důkazních materiálů nemožným. *„Situaci komplikuje to, že skutkové podstaty postihující tunelování jsou v trestním zákoníku rozptýleny, a že existují výrazné přesahy do práva soukromého a insolvenčního. Výsledkem je pak nedostatečný postih „tunelářů“²⁶.*

3.2 Nejznámější hospodářské kauzy 20. a 21. století

Trestní zákon ve snaze vymanit se ze spárů minulého režimu vypustil mnoho socialistických ustanovení, které nebyly nahrazeny novými pozitivními skutkovými podstatami. To vedlo ke ztížení možnosti státu trestat mnoho trestných činů a v podstatě, jelikož je nebylo možné subsumovat pod žádnou skutkovou podstatu, se staly činy legálními. Chyběly specializované a zkušené policejní týmy, které by mohly trestné činy vyšetřit a připravit silnou obžalobu, která by vedla ke spravedlivému rozhodnutí soudu. *„Zrušeny byly všechny stupně prokuratury (1993) a státní zastupitelství ztratila řadu kompetencí, např. všeobecný dozor, podávat žaloby o vydání některých případů bezdůvodného obohacení, provádět prověrky dodržování zákonnosti u právnických osob a státních orgánů“²⁷.*

Nedostatečná připravenost na nové demokratické státní zřízení dala za vznik dnes nejznámějším hospodářským kauzám, se kterými Vás budu seznamovat v podkapitolách níže.

²⁵ Pozn. Například pomocí Smlouvy o poradenské činnosti.

²⁶ KOTLÁN, P.: Ekonomická kriminalita očima policejního orgánu. 1. vydání. Praha: Leges, 2021. s. 62.

²⁷ GRÍVNA, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I. a kol.: Kriminologie. 5., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. s. 343–344. ISBN: 978-80-7598-554-5.

3.2.1 Harvardské fondy

Pokud bychom se našich rodičů zeptali, jaká nejznámější kauza se jim z 90. let vybaví, mezi prvními třemi zmíněnými by jistě figurovala kauza Harvardské fondy. V čele tohoto případu stojí vytunelovaná společnost Harvard Capital & Consulting investiční společnost a.s. (dále jen “HC&C“) dle obchodního rejstříku založená roku 1990 Ing. Pužlejem a Ing. Stehlíkem²⁸. Významnou osobou v kauze Harvardské fondy je ale Viktor Kožený, který spatřil příležitost v kuponové privatizaci státního majetku a zlikvidoval do té doby významné podniky pro českou ekonomiku.

Podnikatel Kožený vystudoval v USA ekonomii na Harvardské univerzitě a po příchodu zpět do své rodné země se rozhodl své zkušenosti zužitkovat. Aby společnosti dodal prestiž a získal si důvěru československých občanů, pojmenoval ji podle všemi známe Harvardské univerzitě. Harvardská univerzita se později od Viktora Koženého a jeho fondů distancovala. Název společnosti záměrně odkazoval na prestižní univerzitu, aniž by Kožený k použití takové obchodní firmy dostal od Harvardské univerzity souhlas. Ačkoliv je Kožený považován za zakladatele HC&C, v obchodním rejstříku jako společník nefiguroval, působil jako předseda představenstva do 18. ledna 1994. Hlavní činností podnikání společnosti bylo soustředování investičních bodů od držitelů investičních kupónů a jejich použití k nákupu akcií podniků privatizovaných v rámci kuponové privatizace podle zákona č. 92/1991 Sb., včetně správy takto nabytého majetku.

Viktor Kožený necelý rok po založení HC&C založil celkem šest harvardských investičních fondů (dále jen “HIF“), které se roku 1992 začaly těšit nevídaných úspěchů. Není překvapením, že správcem všech fondů se stala Koženého společnost HC&C. Správně podnikatelem nastavená marketingová kampaň slibovala prostřednictvím médií desetinásobné zisky a tím podnítila zájem veřejnosti o kuponové knížky. Lidé kupovali kupony, za které mohli získat akcie zprivatizovaných podniků, nebo je postoupit investičním privatizačním fondům, v našem případě harvardským fondům.

Úmyslem Viktora Koženého a jeho obchodního partnera Ing. Borise Vostrého, jakožto předsedy představenstva společnosti SKLO UNION a.s., bylo dle rozsudku Vrchního soudu

²⁸ HARVARD CAPITAL and CONSULTING investiční společnost a.s. [online]. Dostupné z: <https://or.justice.cz/ias/ui/rejstrik-firma.vysledky?subjektId=424899>

v Praze sp. zn. 6 To 52/2011 „převést bez vědomí akcionářů investičních fondů a jejich souhlasu likvidní veřejně obchodovatelné akcie z portfolia uvedených harvardských investičních fondů (dále jen HIF) na jiné osoby se ztrátou a bez odpovídající protihodnoty a dosáhnout splnění takto vzniklých pohledávek jejich splnutím v důsledku sloučení HIF a společnosti SKLO UNION, a.s., Teplice, jako držitele odpovídajících závazků do Harvardského průmyslového holdingu a.s., - nyní v likvidaci, IČ 44269595, se sídlem Praha 4, Ohradní 65, (dále jen HPH) a přijetím akcií společnosti Daventree Limited se sídlem na Kypru a splnutím tak „likvidovat“ závazky nabyvatelů akcií z portfolia harvardských investičních fondů, uděloval pokyny k provádění účelově ztrátových převodů likvidních a veřejně obchodovatelných cenných papírů z portfolia uvedených investičních fondů tak, že uskutečňoval tyto převody výhradně ve prospěch majetkově nebo personálně propojených „off shore“ společností se sídlem na Kypru, jejichž jménem jednal rovněž, úmyslně a záměrně bez toho, aby za převáděné cenné papíry byla poskytnuta jakákoli přiměřená a likvidní protihodnota, na místo toho přijímal mimo jiné účelově vydávané směnky tzv. PROMISSORY NOTE společnosti Stratton Investments Company Limited se sídlem na Kypru nebo veřejně neobchodovatelné cenné papíry Daventree Limited, se sídlem na Kypru, a tímto způsobem odčerpal z portfolií harvardských investičních fondů majetek.“²⁹

Viktor Kožený a Boris Vostrý během let 1995 až 1996 uzavřeli nespočet smluv o převodu cenných papírů z portfolií nástupnické společnosti Harvardský průmyslový holding a.s. na spřátelené společnosti, které smluvenou prodejní cenu cenných papírů nikdy ani částečně neuhradily. Tímto byla dle rozsudku sp. zn. 6 To 52/2011 způsobena celková škoda společnosti Sklo Union a.s., harvardským investičním fondům a jejich nástupci společnosti Harvardský průmyslový holding a.s. ve výši desítek miliard Kč.

Oba obžalovaní se dle rozsudku dopustili škody velkého rozsahu tím, že uvedli jiného v omyl, čímž spáchali zločin podvodu podle §209 odst. 1, 5 písm. a) Trestního zákoníku. Tresty odnětí svobody včetně uložených povinností k náhradě škody poškozenému Harvardskému průmyslovému holdingu a.s. nebyly nikdy vykonány, neboť oba obžalovaní byli souzení jako uprchlí a do dnešní doby se skrývají v zahraničí.

²⁹ Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 17. října 2012, sp. Zn. 6 TO 52/2011.

Za velmi nešťastné považují, že se Viktor Koženému povedlo roku 1998 vytunelovat do té doby pro Českou republiku velmi prosperující a ve světě známou společnost vedenou pod obchodní firmou Česká námořní plavba a.s. Viktor Kožený prostřednictvím společnosti Stratton Investments získal v České námořní plavbě majoritní vliv, což vyústilo v jeho rozhodnutí rozprodat všechny lodě společnosti a z toho získaný zisk si ponechat. Česká námořní plavba a.s. ačkoliv dosud existuje ztratila svůj potenciál, který se jí už nepodařilo znovu prosadit.³⁰

3.2.2 Kauza H-System a.s.

Stavební společnost H-System a.s. (dále jen “H-System“) vznikla na konci roku 1993. Celou její krátkou existenci doprovázely kontroverze spojené s politickým prostředím. Podporovatelem a rovněž i spolupracovníkem společnosti byl poradce Miloše Zemana Ing. Miroslav Šlouf, který na základě smlouvy o vedlejších pracovním poměru H-Systemu zajišťoval službu ve formě propagaci firmy.

Společnost v čele se svým zakladatelem Petrem Smetkou uzavřela se zájemci o dostupné bydlení smlouvy o výstavbě a převodu rodinných domků ve Velkých Příklepech a Horoměřicích u Prahy. Společnost z tohoto titulu získala od svých klientů zálohy odpovídající plné kupní ceně v částce více než miliardu korun českých a započala výstavbu. Krach společnosti nastal roku 1997, zatímco postavených rodinných domů v téže době bylo pouhých třicet. Společnost přestala plnit své závazky, v důsledku čehož na ní byl věřiteli podán návrh na konkurz. Mezitím na jaře roku 1998 několik stovek poškozených klientů společnosti H-System založilo Stavební bytové družstvo Svatopluk (dále jen “družstvo“) s cílem pokračovat ve výstavbě i za cenu dodatečných investic. Na to konto podepsalo v květnu téhož roku družstvo nájemní smlouvu se společností H-System o pronájmu nedokončených staveb a stavebních parcel, na kterých měly stát rodinné domy.

„Rozhodnutím Krajského obchodního soudu v Praze ze dne 3. listopadu 1998 sp. zn. 89 K 118/97-185 byl prohlášen konkurs na majetek akciové společnosti H-SYSTEM a.s. a ustaven

³⁰ HANDL, E. Zkáza české námořní flotily začala před čtvrt stoletím. Lodě končily na šrotištích. In: Aktuálně.cz [online]. [26.12.2020]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/ekonomika/zkaza-ceske-namorni-flotily-zacala-pred-ctvrt-stoletim-lode/r~dc8ed6fe3bb911ebb408ac1f6b220ee8/> [cit. 13.8.2024].

konkursní správce s tím, že účinky prohlášení konkursu nastaly vyvěšením usnesení na úřední desce soudu dne 3. listopadu 1998.“³¹

V prosinci roku 1999 obvinila policie v souvislosti s krachem H-Systemu jeho zakladatele Petra Smetku včetně dalších tří členů Jaroslava Vítka, Jaroslava Eliáše a Ladislava Tůmu z podvodu se škodou dosahující velkého rozsahu. Zároveň o rok později započalo trestní stíhání dvou představitelů založeného Stavebního bytového družstva Svatopluk Pavla Středy a Ivana Krále z důvodu poškozování věřitelů společnosti H-System. „*Státní zástupce obžaloval Smetku z podvodu, poškozování věřitele a zpronevěry. Obžalobu z podvodu vyslechli i zbývající tři obvinění exmanažeri H-Systemu. Podle žalobce Smetka bez vědomí klientů přeléval jejich peníze mezi svými firmami, v jejichž čele stáli další z obžalovaných, a používal je, jak se mu zachtělo. Údajně tak připravil 1200 klientů H-Systemu o téměř 1,2 miliardy korun. Představitelé SBD Svatopluk Krále a Středu státní zástupce obžaloval z poškozování věřitele. Podle žalobce uzavřeli se Smetkou smlouvy nevýhodné pro H-System, převzali jeho pohledávky u Komerční banky a navzdory konkurzu záměrně vyvedli z H-Systemu podstatnou část majetku, čímž poškodili jeho věřitele.*“³²

Paradoxní na celé situaci je, že většina poškozených klientů, kteří volili cestu svépomocné výstavby, aby zabránili znehodnocení hrubé stavby rodinných domů a vypršení stavebního povolení, byla nucena se jakožto Stavební bytové družstvo Svatopluk soudit s konkurzním správcem JUDr. Josefem Monsportem bývalého H-Systemu, který tvrdil, že vyvedení parcel bylo protiprávní a domy jsou stále majetkem společnosti H-System. Konkursní správce oproti původnímu správci JUDr. Karlu Kudláčkovi, který byl funkce soudem zproštěn, považoval podepsané nájemní smlouvy za neúčinné a vyzval poškozené k vystěhování. Neúčinnost odůvodnil nevýhodnými podmínkami, které spatřoval v délce sjednané nájemní smlouvy včetně účelu nájmu a absenci ujednání o vyřešení vzájemných majetkových vztahů po ukončení výstavby. Nový správce konkurzní podstaty činil vůči členům družstva kroky přesně opačné, než mohli legitimně očekávat. Smutné na celé kauze je fakt, že na samotném konci stojí několik stovek rodin, které v dobré víře vynaložily nemalé částky k zabezpečení svých bytových potřeb, a i přesto že vystupovaly na straně poškozených, spor prohrály. Za zmínění stojí poslední odstavec rozhodnutí

³¹ H-SYSTEM a.s., Dostupné z: <https://or.justice.cz/ias/ui/rejstrik-firma.vysledky?subjektId=704146>

³² Kauza H-System: epravo.cz [online]. [19. 2. 2004]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/kauzu-h-system-23610.html> [cit. 25. 06 2024].

Nejvyššího soudu ze dne 27. června 2018 „*Budiž dodáno, že Nejvyšší soud nepřehlídí, že vedlejší účastníci jsou sami oběťmi situace vyvolané platební neschopností úpadce; nejsou však oběťmi jedinými. Riziko, které žalovaný nebo vedlejší účastníci podstoupili investicemi do dostavby bytových domů na pozemcích ve vlastnictví úpadce, aniž požádali konkursní soud o souhlas s pozdějším nabytím takto zhodnocených nemovitostí prodejem mimo dražbu za předem dohodnutou kupní cenu, nelze přenášet na ostatní konkursní věřitele, kteří pravidla o zpeněžování zřetelně formulovaná (co do požadavku souhlasu konkursního soudu) zákonem o konkursu a vyrovnání neporušili.*“³³

3.2.3 Vytunelování společnosti Technology leasing a.s.

Ing. Radovan Krejčíř rodák z Českého Těšína se do podvědomí českého národa dostal už v 90. letech. Oddělení hospodářské kriminálky v čele s vyšetřovatelem Karlem Tichým zasvětili několik let k tomu, aby tohoto obávaného zločince dopadli. Vyšetřování dospělo do svého vrcholu dne 18. června roku 2005, kdy Policie ČR spolu se státním zástupcem JUDr. Jaroslavem Dolejším a státní zástupkyní Petrou Pavlanovou naplánovala domovní prohlídku v Krejčířově Černošické vile.

Co nemůžeme Krejčířovi vytknout, je jeho schopnost využít každíčké slabosti svého soupeře. Za okolností dosud nejasných podpořených únavou vyšetřovacího týmu, se Radovanovi z vily plné policistů podařilo uniknout a odcestovat na Seychelské ostrovy. Krejčíř na ostrovech pobýval mimo dosah orgánů činných v trestním řízení do roku 2007, než jej vypátral Interpol. Následně se rozhodl přesunout svou kriminální aktivitu do Jihoafrické republiky, kde si od února roku 2016 odpykává 35letý trest za pokus o vraždu, za únos a obchodování s drogami.³⁴

V České republice zbyl po Radovanu Krejčířovi v temném archívu neveřejný a stále živý spis Krakatice a nevykonané tresty, které mu byly za jeho nelegální činnost páchanou na území České republiky uloženy jako uprchlému.

³³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. června 2018, sp. Zn. 29 Cdo 4470/2015.

³⁴ TICHÝ, K., HLUŠIČKOVÁ, H.: Kudy kráčel zločin. Očima kriminalisty, který byl u toho. 1. vydání Praha: Audiolibrix, 2023. ISBN: 978-80-88494-03-4.

Dle znění z obžaloby „obžalovaný Ing. Radovan K. a Michal R. v průběhu roku 2002 zosnovali nákup a ovládnutí společnosti Technology leasing a.s., do níž dosadili spoluobžalovaného Ing. Přemysla S. a jeho prostřednictvím svými pokyny a instrukcemi (zejména pomocí písemného plánu) řídili neoprávněné získávání úvěrových prostředků z České spořitelny a.s. a jejich následné vyvádění z účtu Technology leasing a.s., čímž se obžalovaný Ing. Radovan K. jako organizátor účastnil na spáchání trestného činu úvěrového podvodu podle § 10 odst. 1 písm. a) trestního zákona k § 250b odst. 2, odst. 5 trestního zákona, dílem dokonaného, dílem nedokonaného ve stadiu pokusu podle § 8 odst. 1 trestního zákona, spáchaného ve prospěch zločinného spolčení ve smyslu § 43 trestního zákona.“³⁵

Společnost Technology leasing a.s. (dále jen “TL“) sloužila v té době již zkušenému Krejčířovi k získání neoprávněného finančního prospěchu pomocí uzavírání fingovaných a fiktivních smluv. Za tímto účelem vyhledal osoby, které se měly na spáchání trestného činu úvěrového podvodu ³⁶ podílet, udílel jim pokyny, dával instrukce a rozdělil jednotlivé úkoly.

Činnost Radovana Krejčíře vykazovala znaky organizovaného zločinu s vnitřní organizační strukturou s hierarchickým uspořádáním funkcí a z toho vyplývající dělbou práce. Oprávněnou osobou jednat za společnost TL byl Krejčířem dosazený a jediný člen představenstva Ing. Přemysl Synek. Synek, který byl později stejně jako Krejčíř obžalován, do funkce od počátku vstupoval s vědomím, že bude uzavírat fingované obchodní případy prostřednictvím spřátelených společností ORIX s.r.o. a EB Comodity a.s. a za použití fingovaných komisionářských smluv prostřednictvím společnosti SARF a.s.

Příkladem jednoho z úkolů Synka bylo uzavřít se společností SARF a.s. smlouvu o zprostředkování koupě předem domluveného počtu cenných papírů, jejímž předmětem bylo zprostředkování nákupu akcií společnosti ČEZ a.s. Z účtu společnosti Technology leasing a.s. byla na účet společnosti SARF a.s. připsána částka k nákupu akcií. Samotný nákup akcií ale nebyl v důsledku zvýšení hodnoty akcií realizován, proto společnost SART a.s. finanční prostředky Technology Leasing a.s. vrátila, nicméně v hotovosti oproti příjmovému pokladnímu dokladu vystavenému společností Technology leasing a.s. bez data a číselného označení. Dále téhož roku

³⁵ Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 3. ledna 2011, č. j. 40 T 6/2007, Sp. Zn. 4 T 3/2005.

³⁶ Ust. § 250b odst. 2, odst. 5 trestního zákona.

2002 Ing. Synek použil neoprávněně úvěrové prostředky poskytnuté Českou spořitelnou a.s. k uzavření fingovaných leasingových smluv mezi společnostmi Technology leasing a.s. a společností ORIX s.r.o. Prostřednictvím dosazeného jediného jednatele Miroslava Konečného³⁷ byla jménem společnosti ORIX s.r.o. poptána služba pronájmu kanceláře a současně zřízena služba podatelny. Jednatel Konečný nechal pro plánované převody finančních prostředků ze společnosti Technology leasing a.s. na společnost ORIX s.r.o. založit u Československé obchodní banky a.s. firemní bankovní účty v měně CZK a v měně EUR, ze kterých finanční obnosy postupně dle pokynů vybíral. Účelem těchto fiktivních obchodů bylo tzv. praní špinavých peněz a zároveň jejich další zhodnocování.

Soudní řízení, které započalo v České republice roku 2006 dospělo svého konce roku 2020, kdy bylo dovolání Krejčíře a jeho spolupachatelů Nejvyšším soudem zamítnuto. Krejčíř byl tak definitivně vinen z činů, které dle jeho slov považoval za „politické spiknutí“. V Krejčířově nepřítomnosti mu byl vyměřen souhrnný trest 15 let odnětí svobody, v němž se promítly i starší kauzy mezi které patří: příprava vraždy celníka, padělání peněz, pokus o podvod v Čepřu, podvody s akciemi Tepláren Otrokovice a daňové úniky společnosti M5.³⁸

³⁷ ORIX,s.r.o. v likvidaci, Dostupné z: <https://or.justice.cz/ias/ui/rejstrik-firma.vysledky?subjektId=352620>

³⁸ TICHÝ, K., HLUŠIČKOVÁ, H.: Kudy kráčel zločin. Očima kriminalisty, který byl u toho. 1. vydání Praha: Audiolibrix, 2023. s. 174-175, ISBN: 978-80-88494-03-4.

4 Druhy hospodářské kriminality

„Jádrem hospodářské kriminality (de lege lata) jsou hospodářské trestné činy (v užším slova smyslu) obsažené v hlavě VI zvláštní části trestního zákoníku, vnitřně uspořádané podle druhu do čtyř oddílů“:

- Trestné činy proti měně a platebním prostředkům (§233 až 239 TZ),
- Trestné činy daňové, poplatkové a devizové (§240 až 247 TZ),
- Trestné činy proti závazným pravidlům tržní ekonomiky a oběhu zboží ve styku s cizinou (§248 až §267 TZ),
- Trestné činy proti průmyslovým právům a proti autorskému právu (§268 až 271 TZ).³⁹

Napříč trestním zákoníkem najdeme skutkové podstaty trestných činů, které ačkoliv netvoří jádro hospodářské kriminality, jsou s ní propojeny. Jde o trestné činy, kterým se budu blíže věnovat v podkapitole 3.5. Prozatím uvedu jejich výčet:

- Přijetí úplatku (§331 TZ),
- Podplácení (§332 TZ),
- Podvod (§209 TZ),
- Zpronevěra (§206 TZ),
- Legalizace výnosů z trestné činnosti (§216 TZ).

4.1 Trestné činy proti měně a platebním prostředkům (§233–239 TZ)

Každý stát poskytuje právní ochranu své měně a na základě mezinárodních smluv i měnám cizím včetně zahraničních i tuzemských cenných papírů. Do kategorie trestných činů proti měně a platebním prostředkům náleží: §233 Padělání a pozměňování peněz, §234 Neoprávněné opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku, §235 Udávání padělaných a pozměněných peněz, §236 Výroba a držení padělatelského náčiní a zařízení určeného k neoprávněnému získání

³⁹ GRÍVNA, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I. a kol.: Kriminologie. 5., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. s. 332.

platebního prostředku, §237 Neoprávněná výroba peněz, §238 Společná ustanovení, dle kterých se právní ochrana poskytuje podle § 233 až 237 též penězům a platebním prostředkům jiným než tuzemským a tuzemským a zahraničním cenným papírům, §239 Ohrožování oběhu tuzemských peněz.

Padělatelství má v Českých zemích dlouhou historii. Počátek jeho rozvoje nastal ve 14. století, kdy se objevily první groše a dukáty. V 15. století přijal král Jiří z Poděbrad sankční opatření, kterými měl očistit český trh od vznikajících padělků.⁴⁰ Vhodná opatření, kterými by byl trh očištěn od padělků se hledají dodnes. Ačkoliv je ochrana platebních prostředků stále dokonalejší, stávají se dokonalejšími i metody využívané pachateli k padělání.

„Trestná činnost proti měně představuje specifický proces počínající výrobou (držením) padělatelského náčiní, pokračuje vyhotovením padělků a končí jejich uváděním do oběhu“.⁴¹ Pachatelé obvykle pracují ve skupině jakožto organizovaná zločinecká skupina a k trestné činnosti si opatřují prostory, které jim slouží jakožto malé padělatelské dílny. Členové skupiny padělatelů se podílejí jak na výrobě, tak na samotném udávání padělaných bankovek do oběhu.

Garantem ověření pravosti tuzemských i zahraničních papírových bankovek a mincí všech nominálních hodnot je Česká národní banka. ČNB potvrzený padělek zadrží bez náhrady, a to obvykle osobám (např. prodejcům, poskytovatelům služeb atd.), kterým se bankovky dostaly do rukou z běžného oběhu. Tito pak nejsou schopné identifikovat osobu, která takovým platidlem platila. V případě platebních karet se její padělek předává vydávajícímu subjektu. Ochranným prvkem je pak její logo (např. VISA, Mastercard apod.)⁴²

Bankovky mají za účelem ztížení padělání platebních prostředků více ochranných prvků. Jedním z nich je speciální papír, který má specifickou tloušťku, pružnost, zbarvení a strukturu. V papíře se kromě jiných ochranných prvků nacházejí vlákna s fluorescentními vlastnostmi, která jsou viditelná za použití UV světla, ve kterém mohou vykazovat jednu či více barev. Při denním

⁴⁰ CHMELÍK, J., BRUNA, E.: Hospodářská a ekonomická trestná činnost. 1. vydání. Praha: Edice EUPRESS. Vysoká škola finanční a správní, 2015. 47-48 s.

⁴¹ Tamtéž

⁴² Tamtéž, s. 50-51.

světle nemusí být viditelná všechna. Při výrobě papírové základní vrstvy se zamíchají do papíroviny a slouží jako zajišťovací prvek.⁴³

Jak už jsem nastínila výše, technický pokrok se vyvíjí na obou stranách barikád, tedy jak na straně PČR, tak i na straně pachatelů. Výsledný padělek může být natolik propracovaný, že jeho odhalení bývá i pomocí aktuální technologie dostupné na trhu či vyvinuté on premise náročné.

4.2 Trestné činy daňové, poplatkové a devizové (§240 až 247 TZ)

Do kategorie trestných činů daňových, poplatkových a devizových patří: § 240 Zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby, § 241 Neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení a podobné povinné platby, § 242 Zvláštní ustanovení o účinné lítosti, § 243 Nesplnění oznamovací povinnosti v daňovém řízení, § 244 Porušení předpisů o nálepkách a jiných předmětech k označení zboží, § 245 Padělání a pozměnění předmětů k označení zboží pro daňové účely a předmětů dokazujících splnění poplatkové povinnosti, § 246 Padělání a pozměnění známek, § 247 Ohrožení devizového hospodářství.⁴⁴

Skutková podstata definovaná v ustanovení §240 TZ je co do četnosti nejčastěji páchaným trestným činem spadajícím do výše zmiňovaného oddílu.

„Předmětem ochrany je zájem státu na správném vyměření daně, cla, pojistného na sociální zabezpečení, příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, pojistného na úrazové pojištění, pojistného na zdravotní pojištění, poplatku nebo jiné podobné povinné platby a na příjmech z těchto povinných plateb, z kterých je financována činnost státu, krajů a obcí a jiné činnosti vykonávané ve veřejném zájmu, zejména léčebná péče a sociální zabezpečení.“⁴⁵

⁴³ PRADO Glosář – Veřejný rejstřík pravých dokladů totožnosti a cestovních dokladů. [online]. <https://www.consilium.europa.eu/prado/cs/prado-glossary/prado-glossary.pdf> [cit. 11.9.2024].

⁴⁴ ŠÁMAL, P., PÚRY, F., Díl 2. [Trestné činy daňové, poplatkové a devizové (§ 240-247)]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. s. 3104.

⁴⁵ ŠÁMAL, P., PÚRY, F. § 240 [Zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby]. In: ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. s. 3106, marg. č. 1.

Objektivní stránkou se rozumí jednání pachatele, který úmyslně svým komisivním nebo omisivním jednáním docílí skutečnosti, že je mu ze strany správce daně vyměřena nižší nebo žádná daň. Případně se mu dostane jiné výhody na některé z výše zmiňovaných povinných plateb.

Pachatelem nemusí být subjekt povinné platby, ale může jím být jakákoliv fyzická nebo právnická osoba⁴⁶. Naproti tomu ustanovení §241 TZ výslovně stanovuje speciální subjekt trestného činu. Tím je zaměstnavatel (plátce), který nesplní zákonnou povinnost za svého zaměstnance. K §242 TZ se výslovně vztahuje zvláštní ustanovení o účinné lítosti. Trestní odpovědnost zaniká dodatečným a dobrovolným splněním, než soud prvního stupně započal vyhlašovat ve věci rozsudek.

Za zmínku stojí i §244 TZ, který svým vznikem reaguje na daňové úniky z prodeje komodit podléhající colkové povinnosti⁴⁷. Kauza, která je nejen mírou vzniklých finančních škod stále v živé paměti mnohých z nás, známe pod názvem metanolová aféra. V důsledku této kauzy zemřelo 49 lidí a dalších 87 lidí muselo být hospitalizováno. Náměstek policejního prezidenta pro Službu kriminální policie a vyšetřování plk. Václav Kučera k případu sdělil následující „*V souvislosti s metanolovou kauzou jsme vedli víc než 90 trestních řízení proti nejméně 90 pachatelům. K 10. lednu 2014 už státní zastupitelé obžalovali celkem 84 obviněných, u více než 20 osob vyšetřování probíhalo a u některých z nich stále probíhá – vazebně. Na šetření případů se podílelo minimálně sto policistů v jednotlivých krajích a osm příslušníků Úřadu SKPV Policejního prezidia ČR*“.⁴⁸

Pokud jde o trestný čin zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby (§ 240 TZ), počet stíhaných osob se v roce 2023 oproti roku 2022 nepatrně zvýšil (471 stíhaných osob, nárůst o 0,86 %). Rovněž jde o dominantní trestný čin páchaný právnickými osobami. Pachatelé se dopustili škody ve výši 2,815 mld. Kč. Jde o největší podíl z celkové způsobené škody ve výši 12,317 mld. Kč v oblasti hospodářské trestné činnosti. *Nárůst evidované škody ve srovnání s rokem 2022 činí*

⁴⁶ per eliminationem §7 TOPO.

⁴⁷ Jde o zboží definované v § 102–131 zákona o spotřebních daních.

⁴⁸ Zpravodajství 2014 - Na otravu metanolem zemřelo už 49 lidí, [online]. <https://www.policie.cz/clanek/na-otravu-metanolem-zemrelo-uz-49-lidi.aspx> [cit. 12.9.2024].

357,14 mil. Kč.⁴⁹ *“Důležitým prvkem v boji proti daňové kriminalitě byl (a zůstává i nadále) projekt Daňové Kobry. Pokračující úzkou spoluprací mezi orgány činnými v trestním řízení a orgány daňové správy lze hodnotit jako nadále přínosnou a efektivní.”*⁵⁰

4.3 Trestné činy proti závazným pravidlům tržní ekonomiky a oběhu zboží ve styku s cizinou (§248 až §267 TZ)

Do této kategorie trestných činů spadají: §248 Porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže, §249 Neoprávněné vydání cenného papíru, §250 Manipulace s kurzem investičních nástrojů, §251 Neoprávněné podnikání, §252 Neoprávněné provozování loterie a podobné sázkové hry, §253 Poškození věřitele, §254 Zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění, §255 Zneužití informace a postavení v obchodním styku, §256 Sjednání výhody při zadávání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě, §257 Pletichy při zadávání veřejné zakázky a při veřejné soutěži, §258 Pletichy při veřejné dražbě, §259 Vystavení nepravdivého potvrzení a zprávy, §260 Poškození finančních zájmů Evropských společenství, §261 Porušení předpisů o oběhu zboží ve styku s cizinou, §262 Porušení předpisů o kontrole vývozu zboží o technologií dvojího užití, §263 Porušení povinností při vývozu zboží a technologií dvojího užití, §264 Zkreslení údajů a nevedení podkladů ohledně vývozu zboží a technologií dvojího užití, §265 Provedení zahraničního obchodu s vojenským materiálem bez povolení nebo licence, §266 Porušení povinností v souvislosti s vydáním povolení a licence pro zahraniční obchod s vojenským materiálem, §267 Zkreslení údajů a navedení podkladů ohledně zahraničního obchodu s vojenským materiálem.

Vzhledem k vytěžujícímu výčtu trestných činů spadající do výše jmenovaného oddílu, jsem se rozhodla vybrat některé z těch, jejíž skutková podstata bývá naplňována nejčastěji.

⁴⁹ Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2023. s. 50. [online]. <https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2024/06/Zpr%C3%A1va-o-%C4%8Dinnosti-SZ-za-rok-2023.pdf> [cit. 11.9.2024].

⁵⁰ Zpráva o činnosti SZ za rok 2023 [online]. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2024/06/Zpr%C3%A1va-o-%C4%8Dinnosti-SZ-za-rok-2023.pdf> [cit. 23.9.2024].

4.3.1 Porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže (§248 TZ)

Významným ustanovením je §248 TZ. Právem chráněným objektem je zájem na dodržování norem upravující pravidla hospodářské soutěže probíhající mezi soutěžiteli v tržním hospodářství. Subjekt, který naplní skutkovou podstatu tohoto ustanovení se dopustí nekalosoutěžního jednání⁵¹, jehož legální definici najdeme v §2976 odst. 1 OZ. Téže ustanovení odst. 2 taxativně vyjmenovává jaká jednání se považují za nekalosoutěžní.

Mimo jiné postihuje ustanovení §248 odst. 2 alinea 1 uzavření tzv. (horizontálních) kartelových dohod mezi soutěžiteli vůči sobě vystupující jakožto konkurenti. V rámci těchto dohod mezi nimi dojde k určení ceny, rozdělení trhu nebo domluvení jiných podmínek, kterými narušují hospodářskou soutěž.

„K dokonání trestného činu porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže, ať už podle § 248 odst. 1 nebo § 248 odst. 2, musí pachatel tímto svým jednáním buď způsobit ve větším rozsahu újmu jiným soutěžitelům nebo spotřebitelům (resp. podle § 248 odst. 2 i zadavateli nebo jinému dodavateli), nebo opatřit sobě nebo jinému ve větším rozsahu⁵²neoprávněné výhody.“⁵³

Na výše uvedené ustanovení § 248 odst. 2 alinea první dopadá zvláštní ustanovení o účinné lítosti §248a TZ. Zvláštní ustanovení o účinné lítosti vzniklo dodatečně jako reakce na novelu zákona č. 360/2012 Sb. (dále jen OHS) dne 1. 12 2012. Zákonodárce umožnil prostřednictvím nového ustanovení § 22ba OHS pachatelům, kteří uzavřeli kartelové dohody, zbavit se trestní odpovědnosti, nebo pokutu udělenou Úřadem pro ochranu hospodářské soutěže (dále jen ÚOHS) ponížít. Podmínkou ale je, že se pachatel bude podílet na tzv. leniency programech.

Leniency program je nástroj, který slouží k odhalování a prokázání kartelových dohod za pomoci samotných pachatelů těchto dohod. Ke snížení nebo úplnému odpuštění sankce dochází,

⁵¹ §2976 odst. 1 OZ Kdo se dostane v hospodářském styku do rozporu s dobrými mravy soutěže jednáním způsobilým přivodit újmu jiným soutěžitelům nebo zákazníkům, dopustí se nekalé soutěže. Nekalá soutěž se zakazuje.

⁵² Ust. §138 odst. 1 TZ.

⁵³ ŠÁMAL, P, ŘÍHA, J. § 248 [Porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 3189, marg. č. 2.

pokud jsou ÚOHS poskytnuty informace, které dříve neznal a za pomoci jichž bude snadněji schopen odhalit a prokázat existenci kartelu.⁵⁴

4.3.2 Sjednání výhody při zadávání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě (§256 TZ)

Zákonem chráněným objektem je zájem na řádném a zákonném zadání veřejné zakázky⁵⁵, průběhu veřejné soutěže nebo veřejné dražby a rovné podmínky pro účastníci se soutěžitele. Tedy aby veřejné zakázky, veřejné soutěže a veřejné dražby probíhaly a byly zadávány transparentně, bez diskriminace a za rovného zacházení.⁵⁶

Objektivní stránkou trestného činu je úmysl pachatele způsobit jinému škodu nebo opatřit sobě či jinému prospěch např. ve formě výhodnějších podmínek na úkor ostatních soutěžitelů.

V praxi dochází ke zneužívání zákona o zadávání veřejných zakázek různými způsoby. Často se uplatňuje u zakázek malého rozsahu, u kterých se záměrně nesprávně zvolí druh zadávacího řízení, nebo se předmět smlouvy ze zadávací dokumentace liší od toho, co se ve smlouvě zavazujete plnit. Zároveň může jít o případ, kdy se jedna veřejná zakázka rozdělí na dvě s totožným či svým charakterem podobným předmětem plnění pro téhož zadavatele a v témže časovém období, aby ve výsledku došlo k plnění toho samého za vyšší hodnotu. Nezákonným dělením veřejných zakázek se zabýval NS v rozsudku sp. zn. 3 As 73/2014.⁵⁷ Mezi nejběžnější porušení zadávacího řízení patří proces, ve kterém si zadavatel (obvykle za úplatu) předem vybere dodavatele a spolu s ním vypracují podmínky zadávací dokumentace tak, aby tento dodavatel měl jako jediný šanci zadávací řízení vyhrát. Projevem takové situace je např. nedůvodné vylučování

⁵⁴ ŠÁMAL, P, ŘÍHA, J. § 248a [Zvláštní ustanovení o účinné lítosti]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 3253, marg. č. 1.

⁵⁵ Proces veřejných zakázek je upraven zákonem č. 134/2016 Sb. o zadávání veřejných zakázek.

⁵⁶ CHMELÍK, J., BRUNA, E.: Hospodářská a ekonomická trestná činnost. 1. vydání. Praha: Edice EUPRESS. Vysoká škola finanční a správní, 2015. s. 153.

⁵⁷ ŠÁMAL, P, ŘÍHA, J. § 256 [Zjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 3402, marg. č. 2.

jiných soutěžitelů, jejich limitace na základě předešlých referencí, výše obratu, či detailním nastavením jiných dílčích parametrů požadované služby nebo zboží atd.

Na objasňování hospodářských trestných činů se škodou nad 150 milionů korun českých pracuje Národní centrála proti organizovanému zločinu služby kriminální policie a vyšetřování (dále jen NCOZ). „Během roku 2023 bylo otevřeno 73 nových kauz, v 59 případech došlo k zahájení trestního stíhání a v 42 případech byl podán státnímu zástupci návrh na podání obžaloby.“⁵⁸ Byl to právě útvar NCOZ, který podal návrh státnímu zástupci Vrchního státního zastupitelství v Praze, aby podal obžalobu na 11 osob jedné z nejsledovanější kauzy mediálně známé pod názvem DOZIMETR.

Kauzy vyšetřované NCOZ jsou natolik spletité a na vyšetřování náročné, že jejich objasňování může trvat řadu let, a to i za nasazení různých technologií a tajných operativně pátracích prostředků, jejichž účelem je získat důkazní prostředky natolik silné, aby bylo možné podat návrh na úspěšnou obžalobu.

4.4 Trestné činy proti průmyslovým právům a proti autorskému právu (§268 až 271 TZ)

Do kategorie tohoto oddílu trestných činů náleží: §268 Porušení práv k ochranné známce a jiným označením, §269 Porušení chráněných průmyslových práv, §270 Porušení autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi, §271 Padělání a napodobení díla výtvarného umění.

V této podkapitole jsem se rozhodla věnovat pozornost dvěma ustanovením, jsou jimi §269 TZ a §271 TZ.

4.4.1 Porušení chráněných průmyslových práv (§269 TZ)

„Toto ustanovení chrání technickou tvůrčí činnost v oblasti průmyslových práv a její výsledky, jakož i produkty na základě ní vytvořené, které jsou využitelné v průmyslové a jiné hospodářské

⁵⁸ Výroční zpráva NCOZ 2023 [dostupné online]. <https://www.policie.cz/clanek/vyhodnoceni-cinnosti-vyrocnizprava-ncoz-2023.aspx> [cit. 16.9.2024].

činnosti, a také požitky z ní plynoucí.“⁵⁹ Právní ochrana je poskytována vynálezu, průmyslovému vzoru, užitému vzoru a topografii polovodičového výrobku. Objektivní stránkou je neoprávněný zásah pachatele do průmyslových práv. Nesmí se ale jednat o nepatrný zásah do těchto chráněných průmyslových práv.

Pojem průmyslových práv je relativně široký, ochrana vyplývající z výše zmíněného ustanovení není poskytována ochranným známkám a označení původu výrobků. Tyto jsou chráněny skrze ustanovení jiného zákona, §268 zákona č. 14/1993 Sb., o opatřeních na ochranu průmyslového vlastnictví.

4.4.2 Padělání a napodobení díla výtvarného umění (§271 TZ)

Objektivní stránkou tohoto trestného činu je vytváření padělku či napodobeniny významných děl za účelem prezentace tohoto padělku jakožto originálu.

Subjektem, tedy pachatelem může být kdokoli, kdo úmyslně padělá výtvarné umění za cílem vydávat jej za pravé. Trestný čin je dokonán vytvořením padělku nebo napodobeniny, aniž by muselo ze strany pachatele dojít k jeho prodeji a tím i obohacení, nebo uvedení jiného v omyl či způsobení škody.

Na českém trhu se nachází znepokojivě vysoké procento padělků uměleckých děl. S nástupem umělé inteligence došlo ke vzniku neuronových sítí, které jsou schopné naučit se detekovat padělané výtvarné dílo od originálu. Každý autor používá pro sebe specifické metody, které se vyskytují v každém z jeho děl. Tyto metody spočívají např. v typech plátna nebo barvy, které se používaly jen v určitém období, ve kterém daný autor žil. Umělá inteligence je schopná se naučit tyto ojedinělé metody kresby každého autora a odhalit tak padělek.

⁵⁹ ŠÁMAL, P. § 269 [Porušení chráněných průmyslových práv]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 3537, marg. č. 1.

4.5 Přijetí úplatku (§331 TZ), podplácení (§332 TZ), podvod (§209 TZ), zpronevěra (§206 TZ) a legalizace výnosů z trestné činnosti (§216 TZ)

Napříč trestním zákoníkem najdeme trestné činy, které sice do hospodářských trestných činů hlavy VI. trestního zákoníku nenáleží, ale s hospodářskou kriminalitou jsou hojně spojované.

V zemích západní Evropy spadají trestné činy přijetí úplatku, podplácení, zpronevěra a podvod do souhrnného pojmu korupce. Termín korupce je pojem zahrnující všechny nenásilné projevy získávání neoprávněného prospěchu subjektu, který za tento prospěch poskytuje protistraně jiné výhody. Poskytnutá výhoda může mít různou formu od finančního prospěchu, hodnotných darů⁶⁰ až po nejzávažnější formu spočívající v domlouvání veřejných zakázek. „*Korupční transakce obvykle probíhají utajeně, nedají se zdokumentovat klasickými metodami, nedají se ani zkoumat metodami založenými na přímém pozorování objektu. Z informací, se kterými je možné pracovat, pak zůstávají indicie, názory, nepřímá, zprostředkovaná svědectví apod.*“⁶¹ Proto je odhalování korupčních kauz velmi časově náročné a mimo oficiální zjištění kontrolních orgánů obvykle závisí na sdílnosti osob, které se takového jednání účastnily, nebo se o korupčním jednání dozvěděly jiným způsobem. „*Jsou případy, kdy oznámení jsou činěna i ze msty, s úmyslem poškodit a zdiskreditovat jinou osobu.*“⁶²

V rámci prevence proti korupci vydalo ministerstvo spravedlnost Akční plán boje proti korupci na roky 2023 a 2024⁶³. Zároveň se jedná o první z akčních plánů, které budou provádět Vládní koncepci boje proti korupci na léta 2023 až 2026. V duchu tohoto plánu byl dne 6. března 2024 přijat návrh zákona o lobbování.⁶⁴ „*Cílem právní normy je nastavit transparentní pravidla pro*

⁶⁰ Dle metodického doporučení sekce pro státní službu Ministerstva vnitra ze dne 10. 11. 2023 smí státní zaměstnanec přijímat dary v hodnotě do 300Kč. Tyto dary nesmí ovlivnit řádný výkon služby.

⁶¹ CHMELÍK, J., a kolektiv: Pozornost, úplatek a korupce. Praha: Právnícké a ekonomické nakladatelství Bohumily Hořínkové a Jana Tuláčka, 2003. s. 10-11.

⁶² Tamtéž, s. 114.

⁶³ Akční plán boje proti korupci na roky 2023 a 2024 [online]. Dostupné z: <https://www.mdcz.cz/getattachment/Ministerstvo/Boj-s-korupci/Akenni-plan-boje-proti-korupci-na-roky-2023-a-2024.pdf.aspx?lang=cs-CZ> [červenec 2023].

⁶⁴ Vláda schválila návrh zákona o lobbování a zabývala se projektem strategického podnikatelského parku Dolní Lutyně [online]. [6.4.2024]. Dostupné z: <https://vlada.gov.cz/cz/media-centrum/aktualne/> [27.9.2024].

lobbování tak, aby došlo k jasnému odlišení standardního, legitimního a přínosného lobbování od zákulisního, záměrně netransparentního lobbování probíhajícího všemi možnými prostředky.“⁶⁵

Nyní budu věnovat pozornost vybraným trestným činům, kterými jsou trestný čin přijetí úplatku, podplácení a legalizace výnosů z trestné činnosti. Závažnost trestného činu přijetí úplatku (§331 TZ) je zákonodárcem vyjádřena tzv. předčasně dokonaným trestným činem. Trestný čin je dokonán jednáním, kdy si pachatel nechá slíbit úplatek nebo jej po jiném žádá.⁶⁶ V souvislosti s obstaráváním věcí obecného zájmu nebo v souvislosti s podnikáním svým či jiného, naplňuje ten, kdo poskytne, nabídne nebo si nechá slíbit úplatek znaky trestného činu podplácení dle §332 TZ.⁶⁷ Lze dovozovat, že zákonodárce považuje trestný čin podplácení za méně společensky škodlivý než samotné přijetí úplatku. Tato skutečnost vyplývá z výše trestní sazby. Není z hlediska trestní odpovědnosti pachatele rozhodné (na rozdíl od § 331 odst. 2), zda byl pachatel o úplatek požádán, nebo zda jej sám jiné osobě slíbil nebo poskytl.

Novelou trestního zákoníku provedenou zákonem č. 287/2018 Sb. došlo ke zrušení ustanovení o trestných činech podílnictví a podílnictví z nedbalosti. Tato byla nahrazena trestnými činy legalizace výnosů z trestné činnosti a legalizace výnosů z trestné činnosti z nedbalosti (§217 TZ). „*Legalizace výnosů je definována jako jednání sledující zakrytí nezákonného původu výnosu s cílem vzbudit zdání, že se jedná o příjem nabytý v souladu se zákonem.*“⁶⁸ Typicky půjde o zasílání finančních prostředků přes třetí strany do zahraničních bank ve státech, které fungují jako tzv. daňové ráje. S rozmachem virtuálních měn kupují pachatelé za finanční prostředky získané z nelegálních aktivit kryptoměny, např. Bitcoinu. Kyberprostor s sebou nese pro pachatele velkou výhodu, tou je obtížnost jejich identifikace.⁶⁹

⁶⁵ Tamtéž.

⁶⁶ ŠÁMAL, P., RIZMAN, S., BOHUSLAV, L.: § 331 [Přijetí úplatku]. In: ŠÁMAL, P., a kol. Trestní zákoník. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 4150, marg. č. 3.

⁶⁷ Tamtéž.

⁶⁸ CHMELÍK, J., HÁJEK, P., NEČAS, S., Úvod do hospodářské kriminality. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005. s. 66.

⁶⁹ ŠÁMAL, Pavel a kol. § 216 [Legalizace výnosů z trestné činnosti]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 2768, marg. č. 16.

Dnem 1. 5. 2024 nabyl účinnosti zákon, kterým se mění zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu (dále jako AML zákon). Novela reflektuje požadavky vytyčené Akčním plánem týkající se opatření proti praní špinavých peněz a financování terorismu. Jednou ze změn, která vznikla za účelem dodržení příslušných rezolucí Rady bezpečnosti a k úpravě v oblasti mezinárodní spolupráce je zvýšení horní hranice pokuty pro fyzické osoby za porušení AML zákona. Výše pokuty se dle ust. §50a odst. 2 písm. a) mění z původních 100 000Kč na 1 000 000Kč.⁷⁰

⁷⁰ Novela zákona o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti. [online]. Dostupné z: www.pravniprostor.cz [cit. 22.9.2024].

5 Pachatelé hospodářské kriminality

Pro pachatele hospodářské trestné činnosti jakožto fyzické osoby je často příznačné, že se jedná o bezúhonnou osobu tedy prvopachatele. Proto hovoříme o pojmu zvaném kriminalita bílých límečků (white collar crime) se kterým přišel roku 1939 americký kriminolog Edwin H. Sutherland. Tyto osoby staví svou obhajobu na své nezkušenosti, špatné rady právníků, neznalost právních norem, podnikatelské riziko apod.⁷¹

Bookman dělí kriminalitu bílých límečků na **zaměstnaneckou** (occupational) a **korporátní** (corporate). Zaměstnanecká kriminalita je páchána zaměstnanci, kteří se za účelem dosažení osobního prospěchu uchylují např. ke zpronevěře či krádeži majetku zaměstnavatele. Naopak korporátní kriminalita je páchána zástupci společnosti a v jejím zájmu⁷²

Pachatelé hospodářské trestné činnosti tvoří specifickou skupinu osob, jejichž záměrem je nelegální dosažení osobního zisku nebo jiného pro ně významného prospěchu bez nutné tendence použití násilného jednání. Vzhledem k okolnosti, že se jedná o velmi pestrou skupinu inteligentních pachatelů, kterými mohou být jak osoby fyzické, tak i právnické, je jejich typizace úlohou náročnější, než je tomu u pachatelů jiných trestných činů.

I přes ztížený proces definování pachatele ekonomické kriminality, je typizace určitého charakteristického psychologického profilu takového delikventa žádoucí. Kriminologická typologie zločinců kriminalistům usnadňuje jejich práci, napomáhá k objasňování těchto sofistikovaných trestných činů a přispívá k regulaci kriminality. Podrobná typizace je podstatná právě i z toho důvodu, že se mezi pachatele hospodářské kriminality řadí méně recidivistů a více prvopachatelů.

Obvykle se na straně pachatele jedná o osoby dopouštějící se trestné činnosti při výkonu své profese, tedy osoby samostatně výdělečně činné, zaměstnance působící ve vrcholovém managementu vlastníky společností nebo úředníky pracující pro stát. Jde o osoby vážené, které ve svém okolí vzbuzují pocit důvěry. Trestnou činnost mohou působit jednotlivě, ve skupině nebo

⁷¹ CHMELÍK, J., BRUNA, E.: Hospodářská a ekonomická trestná činnost. 1. vydání. Praha: Edice EUPRESS. Vysoká škola finanční a správní, 2015. s. 19.

⁷² ŠELLENG, D., Právnická osoba jako pachatel trestného činu. Praha: Leges, 2019. s. 52. ISBN: 978-80-7502-339-1.

v rámci plnění svých pracovních úkolů od nadřízeného, což z nich ve výsledku učiní spolupachatele. Trestní odpovědnost těchto spolupachatelů pod tlakem je diskutabilní. „Podle filosofů vykonávání pokynů nadřízeného nemůže být omluvou, protože stále je to sám jedinec, který oné nemorální věci přispěl tím, že ji vykonal.“ Z pohledu psychologů není už odpověď jednoznačná, neboť podle nich je velmi obtížné odolat tlaku nadřízených.⁷³

Za velmi vydařený pokus o typologii pachatelů hospodářské kriminality považují výsledek výzkumu Institutu pro kriminologii a sociální prevenci. Výzkum se konal mezi lety 2000–2003, přičemž výsledkem je zevrubný popis několika typů delikventů na bázi jejich podobných rysů jednání, kterými jsou: typ naivního a lehkomyšlného pachatele, typ pachatele sportovce, typ bezohledného dobrodruha, typ manipulátora a typ pachatele velíkáře.⁷⁴

- **Typ naivního a lehkomyšlného pachatele** – jedná se o pachatele mladší 30let s nižšími zkušenostmi v oblasti podnikání, kteří se vyznačují vyšší mírou důvěřivosti a náchylnosti ke vzniku dluhů, které nejsou schopni splácet. Tento typ pachatele chce v životě je obvyklý pro zastávání role tzv. „bílých koní“ čili osob do čela společností nastrčených.
- **Typ pachatele sportovce** – tento typ pachatele se opakovaně a zároveň záměrně dopouští trestné činnosti. Už z jeho samotného názvu vyplývá, že se jedná o osobu ve svém jednání zběhlou, která postupuje sebevědomě a činí tak do svého případného dopadení. Po dopadení vykazuje tendence spolupráce s orgány činnými v trestním řízení pod vidinou minimalizace postihu prostřednictvím dohody o vině a trestu. Takové osoby jsou pro policisty velmi ceněné, protože jim napomáhají nahlédnout do samotného počátku a průběhu celé trestné činnosti a odkrýt tak strukturu organizované skupiny jeho spolupachatelů. Tento typ pachatele vystupuje jako tzv. spolupracující obviněný.
- **Typ bezohledného dobrodruha** – k tomuto typu pachatele zařadíme podnikatele, který s podnikáním má určité zkušenosti a jelikož se pohybuje v podnikatelském prostředí měl zároveň i možnost navázat vazby s kriminálním prostředím. Do role pachatele se dostal pod tlakem situace (obvykle díky svému podniku v potížích) nebo v důsledku vidiny

⁷³ JELÍNEK, J.: Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – problémy a perspektivy. Praha: Leges, 2019. s. 56.

⁷⁴ SCHEINOST, M. a BALOUN, V.: Výzkum ekonomické kriminality. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004. s. 91-93, ISBN 80-7338-031-5.

rychlého zbohatnutí. Vykazuje znaky cynického a bezohledného chování vůči svým obětem. V případě dopadení se vyznačuje popíráním, stěžováním průběhu trestního řízení a házením viny na své spolupachatele.

- **Typ pachatele manipulátora** – jde o osoby bez kriminální minulosti a vazeb na kriminální prostředí, které se pohybují ve světě finančních institucí v roli podnikatele nebo zaměstnance. Prostřednictvím svého postavení a získaných znalostí mají možnost manipulovat se svěřenými prostředky. Spoléhají na své znalosti z finančního světa, díky kterým se kriminální jednání pokouší zastříti natolik, aby v případě dopadení nebylo dostatečně prokazatelné.
- **Typ pachatele velikáše** – tento typ pachatele v důsledku svého kariérního nebo počátečního podnikatelského úspěchu nabude v relativně mladém věku díky svým schopnostem a vysoké míry inteligence přesvědčení o své nepostradatelnosti. V důsledku čehož jakožto zaměstnanec dovozuje oprávnění k suverénnímu rozhodování a v případě vlastního podnikání pak snahu pomocí trestné činnosti uskutečňovat své zcela nereálné plány.⁷⁵

Dle mého názoru neexistuje typ pachatele, kterého by bylo možné striktně “zaškatulkovat“ do dané konkrétní typologie pachatele. Zároveň existuje výčet dalších, shodné znaky vykazujících typů pachatelů, kterými se jednotlivé znaky výše uvedených typologií prolínají. *„Výsledky empirických výzkumů potvrzují, že čisté typy ve skutečnosti neexistují, vždy se jedná jen o přiblížení se nějakému, pro potřeby dalšího třídění vymezenému typu.“*⁷⁶ Je ale naprosto pochopitelné, že orgán činný v trestním řízení si musí napomáhat při dopadení delikventů určitými předem definovanými charakterovými znaky, což mu ve výsledku napomáhá lépe identifikovat svého soupeře a zanalyzovat jeho motiv.

⁷⁵ Tamtéž

⁷⁶ GRIVNA, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I. a kol.: Kriminologie. 5., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. s. 97.

5.1 Osobnost a motivace pachatele hospodářské kriminality

„Osobnost pachatele hospodářské kriminality je oproti pachateli obecné majetkové kriminality často bez zjevných projevů asociálnosti, bez narušených sociálních vazeb „pouze“ s negativním dílčím posunem právního vědomí, zejména ve vztahu k hospodářské soustavě a kázní“.⁷⁷ Pro pachatele této trestné činnosti je typické (nikoliv ale nutné), že nechápou nemorálnost a trestnost svého jednání.

Obvykle se jedná o osoby pocházející z podnikatelského prostředí disponující určitou ekonomickou praxí plynoucí z vlastní podnikatelské činnosti. Charakterově se jedná o osoby velmi okouzlující, šarmantní a extrovertní s přesvědčovacími schopnostmi včetně schopnosti zaujmout svým ústním projevem. Takové osoby nemají obvykle žádný problém navazovat nové společenské vazby, a to především z okolí, které je pro ně z podnikatelského hlediska velmi výhodné. Samotné hospodářské kauzy pak rozkrývají spletité společenské vztahy, které sahají mnohdy až do vrcholné politiky. Rozkrývání takových komplexních společenských vazeb není pro pachatele ani politicky vlivné osoby vůbec žádoucí, proto samotná latence těchto činů je vyšší než u obecné kriminality.

V případě podezření ze strany orgánů činných v trestním řízení, umožňují pachatelům nashromážděné finanční prostředky najímat si největší kapacity české advokátní komory. Využívají všech dostupných právních ale i psychologických zbraní, jakými jsou např. opakované stížnosti na postup orgánů činných v trestním řízení, zastrašování svědků, medializací případu, obvinování ze spiknutí vůči jejich osobě, vystavení si falešných posudků od spřátelených lékařů týkající se svého zdraví, které by mělo dopad na svéprávnost⁷⁸ dotyčného, a tedy i jeho způsobilost samostatně právně jednat před soudem.

Není pravidlem, že by hospodářskou trestnou činností páchali pachatelé, kteří nejsou součástí organizované skupiny. Naopak trestné činy, které svou výší dosahují těch nejdestruktivnějších škod, páchají organizované zločinecké skupiny. Organizovaný zločin je schopen absorbovat

⁷⁷ Tamtéž, s. 339.

⁷⁸ Ust. §15 odst. 2 OZ: Svěprávnost je způsobilost nabývat pro sebe vlastním právním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem (právně jednat).

všechny nové moderní technologie. „Modernizuje se, profesionalizuje se a projevuje se multikriminálními aktivitami. To vše bezesporu posiluje jeho stabilitu.“⁷⁹

Zásadní motivací pachatele hospodářské trestné činnosti je nespokojenost se svou materiální situací, výškou příjmu, případně se svým sociálním statutem. Nejrychlejším řešením je pak páchaní trestné činnosti. Podle profesorky Válkové je pro pachatele hospodářské trestné činnosti typická odvaha hraničící s hazardem a mimo vlastnosti, kterými jsou cílevědomost a vytrvalost je to také vypočítavost, touha po majetku, uznání a moci, emoční chladnost, bezohlednost, bezcitnost a sklony k egoismu.⁸⁰

5.1.1 Kriminalita růžových límečků

Ačkoliv se může zdát, že se této formy kriminality dopouští pouze muži, tak opak je pravdou. Registrovaná kriminalita žen je oproti hospodářské kriminalitě páchané muži nižší stejně jako míra závažnosti a způsobených škod páchaných trestných činů. Americká kriminoložka Kathleen Dalyová popsala roku 1980 zvláštní kategorii kriminality, tzv. „pink collar crime“, kterého se dopouští převážně ženy. Právě profese s nízkou mocenskou kompetencí, která je typická pro pink collar crime je ve větší míře obsazována právě ženami. Jde o profese, kterými jsou např. účetní, letuška, stylistka, kosmetička, recepční, asistentka, office managerka, pečovatelka apod. Tato kriminalita vychází z omezených pracovních a ekonomických příležitostí žen, které se v důsledku svého nízkého finančního ohodnocení uchylují k podvodům nebo zpronevěrám v malých či středních podnicích, ve kterých si vybudovaly důvěru. V tomto kontextu se ženy oproti mužům jakožto bílým límečkům dopouští trestných činů nižší úrovně, jakým jsou např. účetní podvody či krádeže, a to obvykle po dobu několika let.⁸¹

⁷⁹ NETT, A.: Nové jevy v hospodářské kriminalitě, Sborník příspěvků z konference MU v Brně v únoru 2005. 1 vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2005. s 38. ISBN: 80-210-3831-4

⁸⁰ FRYŠTÁK, M. a ŽATECKÁ, E.: Nové jevy v hospodářské kriminalitě: juristický, kriminalistický a kriminologický pohled: sborník příspěvků z konference. 1 vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014. s. 36-40, ISBN: 978-80-210-7515-3.

⁸¹ Kelly Paxton. What is pink collar crime [online]. pinkcollarcrime.com. <https://pinkcollarcrime.com/what-is-pink-collar-crime> [cit. 5.9.2024].

„Případy kriminality růžových límečků ovšem ukazují, že nekradou vyloženě z nouze a získané peníze utrácejí za nákup automobilů, oblečení a za hru v kasinech.“⁸² K odhalení růžových límečků dochází běžně s příchodem nového zaměstnance či změnou zavedeného modelu kontroly, čímž se odhalí nedostatky v oblasti účetnictví, platebních operacích, spisových dokumentací, stavu hmotného majetku apod.⁸³

Ke konci této kapitoly bych ráda nastínila ojedinělý případ, na který nejspíše ještě všichni vzpomínáme z medií. Případ, který svou délkou páchání, výší vzniklé škody a velmi promyšleným způsobem provedení zaujal nejen občany České republiky, ale i zkušenou Jihočeskou Polici. Jde o čin zvláště závažného zločinu zpronevěry⁸⁴ téměř 200 milionů korun. Tento čin měla na svědomí čtyřicetiletá účetní z Českobudějovicka. Během neuvěřitelných třinácti let výkonu své práce pro dvě společnosti záměrně prováděla neoprávněné převody peněz na svůj soukromý účet spočívající, zjednodušeně řečeno, v „duplicitních úhradách faktur“ či nesprávném účtování bez konkrétního účetního dokladu.

Žena takto získané finanční prostředky využívala k uhrazení své nákladné životní úrovně. Majetek, který pachatelka za celou dobu své trestné činnosti nakumulovala byl natolik objemný, že soudní znalec zpracovával znalecký posudek téměř jeden rok.⁸⁵

Pachatelka se dopustila trestného činu při výkonu svého zaměstnání, což může naplňovat zákonem zakotvenou přitěžující okolnost dle ustanovení § 42 písm. f) trestního zákoníku. Soud pak ve smyslu tohoto ustanovení postupuje při výměře a stanovení druhu trestu.

⁸² CHROMÝ, J. Kriminalita růžových límečků po česku. Státní zastupitelství. Wolters Kluwer ČR a.s., 2019, roč. 2019, č. 5. s. 1. ISSN 1214-3758.

⁸³ Tamtéž.

⁸⁴ Trestného činu zpronevěry podle § 206 odst. 1 trestního zákoníku se dopustí ten, kdo si присvojí cizí věc, která mu byla svěřena, a způsobí tak na cizím majetku škodu nikoli nepatrnou.

⁸⁵ Šperky s diamanty a zpronevěra [online]. policie.cz. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/sperky-s-diamanty-a-zpronevera.aspx> [cit. 6.9.2024].

5.2 Právnícká osoba v roli pachatele trestného činu

„Podmínkou sine qua non pro bližší zkoumání problematiky trestní odpovědnosti právnických osob představuje definování právnické osoby“⁸⁶. Definici právnické osoby najdeme v ustanovení §20 odst. 1 OZ, která zní „Právnícká osoba je organizovaný útvar, o kterém zákon stanoví, že má právní osobnost, nebo jehož právní osobnost zákon uzná. Právnícká osoba může, bez zřetele na předmět své činnosti, mít práva a povinnosti, které se slučují s její právní povahou.“⁸⁷

S moderní globalizovanou kapitalistickou průmyslovou společností roste i hospodářská moc právnických osob, které svou moc ještě více upevňují slučováním v mezinárodní korporace. Se zvyšujícím se počtem vznikajících obchodních korporací roste i četnost jejich nelegálních aktivit páchaných v rámci jejich podnikatelské činnosti. „Tyto aktivity se týkají zejména následujících oblastí: Podvody a korupce v oblasti veřejných zakázek, získávání úvěrů podvodem, rozvoj podvodných modelů kapitálových investic, různé způsoby krácení nebo neplacení daní, zejména prováděné prostřednictvím bankovních převodů do ciziny, kartelové dohody, různé typy porušování zákazu exportu a embarga, výroba, skladování, přeprava, distribuce a prodej výrobků nebezpečných pro život a zdraví, poškozování spotřebitelů hromadnou produkcí závadného zboží, průmyslové znečištění životního prostředí, respektive jeho složek – ovzduší, vody, půdy, hornin, organismů, ekosystémů, energie (například znečištění atmosféry CO₂, znečištění vody a půdy odpady, zamoření prostředí elektromagnetickými vlnami, světlem apod.), porušování požadavků ekologicky bezpečné výroby, přesun odpadů na území jiného státu, tzv. praní špinavých peněz provázané investicemi do legální ekonomiky, kyberkriminalita.“⁸⁸ Takové trestné činy spáchané právnickou osobou dosahují násobně vyšších škod (úmyslných či nedbalostních), než nelegální aktivita fyzické osoby jakožto jednotlivce. Nehledě na skutečnost, že některé společnosti byly zakládány za účelem konstantního páchaní trestné činnosti. Radovan Krejčíř, o kterém jsem se zmiňovala v podkapitole 2.2.3 – Vytunelování společnosti Technology Leasing a.s., zakládal

⁸⁶ ŠELLENG, D., Právnícká osoba jako pachatel trestného činu. Praha: Leges, 2019. s. 15.

⁸⁷ Ust. § 20 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

⁸⁸ JELÍNEK, J.: Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – problémy a perspektivy. Praha: Leges, 2019. s. 47-48.

společnosti ve výkonu funkce s tzv. bílými koňmi, prostřednictvím kterých úmyslně páchal podvody.

Zákonem č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim (zkráceně TOPO) došlo k výrazné změně, neboť do té doby nebylo možné právnické osoby trestně stíhat. Účinností TOPO jsme se odvrátili od do té doby uznávané zásady římského práva „*societas delinquere non potest*“, která říká, že obchodní společnost nemůže jednat protiprávně, v důsledku čehož jí není možné ani sankcionovat. Trestní odpovědnost právnické osoby podporuje tvrzení JUDr. Jana Musila „*jestliže jsou právnické osoby reálně způsobilé být samostatně nositeli práv a povinností, potom musí být také způsobilé jednat buď komfortně, tj. v souladu s příkazem práva, nebo naopak nekomfortně, tj. v rozporu s právními povinnostmi*“.⁸⁹ Zákonodárce pro právnickou osobu zvolil v případě jejího provinění koncepci přičitatelnosti. Tedy právnické osobě se přičítá jednání způsobená fyzickou osobou jednajícím za právnickou osobu⁹⁰. To platí v případě, dopustila-li se tato fyzická osoba protiprávního jednání v zájmu nebo v rámci činnosti právnické osoby, jak plyne z ustanovení §8 odst. 1 TOPO. Zároveň odst. 3 téhož ustanovení hovoří o uplatnění trestní odpovědnosti právnické osoby i přes nemožnost vyšetřit, která konkrétní fyzická osoba jednala způsobem uvedeným v odst. 1 a 2 téhož ustanovení.

Zákonodárce zavedl novelou zákona č. 183/2016 Sb. možnost exkulpace právnické osoby. Právo vyvinut se z trestní odpovědnosti svědčící právnické osobě vyplývá z ust. §8 odst. 5 TOPO. „*Právnické osobě nelze přičítat podle odstavce 2 jednání osob uvedených v odstavci 1 písm. b), c) a d), pokud vynaložila veškeré úsilí, které po ní bylo možno spravedlivě požadovat, aby spáchání protiprávního činu těmito osobami zabránila.*“⁹¹ Projevem tohoto úsilí jsou tzv. Compliance programy, které představují právní i etické interní směrnice generované právnickou osobou. Prostřednictvím těchto směrnic jsou nastavovány preventivní interní opatření a postupy, které musí každý zaměstnanec dodržovat, pokud dojde k porušení zásad nastavené firemní kultury. Podstatnou roli plní tzv. whistleblower, neboli oznamovatel. Tím je především zaměstnanec, kterému na základě interních směrnic plyne povinnost upozornit předem zvoleného (compliance

⁸⁹ Tamtéž, s. 77.

⁹⁰ Taxativní výčet v §8 odst. 1, písm. a) - d) TOPO.

⁹¹ DĚDIČ, J., § 8 [Trestní odpovědnost právnické osoby]. In: ŠÁMAL, P., DĚDIČ, J., GŘIVNA, T., PÚRY, F., ŘÍHA, J.: Trestní odpovědnost právnických osob. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 228.

officera) na nekalé praktiky odehrávající se na pracovišti. Nekalé praktiky mohou být rázu interního (např. dodržování předpisů o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci) nebo externího rázu (např. oznámení o nabídnutí nebo přijetí úplatku).⁹² Účelem compliance programů je předcházet nekalému jednání a chovat se preventivně v souladu s §8 TOPO. Tato preventivní a represivní opatření právnické osobě umožní prokázat netoleranci trestné činnosti, která by ji mohla být přičítána. Za účelem ochrany jednotlivých oznamovatelů trestných činů nabyl účinnosti zákon č. 171/2023 Sb., o ochraně oznamovatelů. *V praxi ochranu oznamovatelů posílí zejména hmotněprávní zákaz odvetných opatření a obrácené důkazní břemeno ve sporech týkajících se odvetných opatření.*⁹³

Zároveň musím podotknout, že v důsledku různé variability, velikosti a předmětu činností právnických osob není možné vytvořit jeden, pro všechny společnosti platný návod, jehož dodržování by právnické osoby automaticky vyvinil. Každá společnost by měla tvořit své interní směrnice s ohledem na rizika plynoucí z jejího předmětu podnikání. Rovněž musím dát za pravdu tvrzení, že „*neexistence compliance programu sama o sobě není důvodem viny právnické osoby, stejně jako samotná existence compliance programu není důkazem nevinu*“⁹⁴.

⁹² BOHUSLAV, L.: Trestní odpovědnost právnických osob. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. s.176. ISBN: 978-80-7380-473-2.

⁹³ Zákon o ochraně oznamovatelů a související změnový zákon nabývají účinnosti [online]. Dostupné z: <https://oznamovatel.justice.cz/> [cit. 5.11.2024].

⁹⁴ JELÍNEK, J.: Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – problémy a perspektivy. Praha: Leges, 2019. s. 213.

6 Vyšetřování hospodářské kriminality

Každý trestný čin mající své místo v jednotlivých oddílech hospodářské kriminality je natolik specifický svým pachatelem i způsobem provedení, proto orgány činné v trestním řízení musí postupovat na základě předem vytvořených metod a postupů. Vědní obor, který tyto postupy a metody vypracovává se nazývá kriminalistika.⁹⁵

Oproti obecné kriminalitě, kde bývá od počátku zřejmé, o jakou formu kriminality se jedná, se s rozvojem ekonomických procesů rozvíjí i způsob páchaní hospodářské trestné činnosti. Za takové situace mohou policejní orgány a vyšetřovatelé pouze omezeně využívat postupů a metod z předešlých vyšetřování.

Úspěšnost dokazování je odvislá od včasného zajištění všech relevantních důkazních prostředků včetně jejich vyhodnocení. Dále prokázání úmyslu, neboť většina hospodářských trestných činů vyžaduje úmyslné zavinění. Negativním faktorem, který ve vyšetřování hraje klíčovou roli je časový odstup od spáchání trestného činu ve vztahu k jeho objasňování kriminalisty. Policisté před zahájením trestního stíhání používají operativně pátracích činností, ze kterých získávají informace potvrzující nebo vyvracející podezření ze spáchání trestného činu.

Riziko, které během zajišťování důkazních prostředků hrozí, je zjištění pachatele o policejních aktivitách vůči jeho osobě. V takovém případě přistupuje pachatel, ve snaze vyhnout se trestnímu stíhání, k zneškodnění klíčových důkazů, které by ho mohly usvědčit. Domovní prohlídky nebo prohlídky jiných prostor pak nemusí naplnit kýžený výsledek. Zneškodnění zásadních důkazů může vyšetřování natolik paralyzovat, že k obžalobě pachatele, o kterém je zřejmé, že trestnou činnost spáchal, kvůli nedostatku důkazů nedojde.

Typickým důkazním prostředkem hospodářské kriminality jsou listinné dokumenty, svědecké výpovědi a v dnešní době častěji i datová média v podobě např. paměťového úložiště mobilního telefonu nebo počítačů, USB flash disku, elektronického diáře atd. Tyto mohou např. popisovat trestný čin ve formě návodu nebo plánu či napojení na jiné osoby, které mají s trestným činem co

⁹⁵ CHMELÍK, J., HÁJEK, P., NEČAS, S., Úvod do hospodářské kriminality. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005. s. 73.

do činění. Zároveň jsou takové důkazy prostředkem pro získání biologických nebo daktyloskopických stop.

Důkazů a stop vázících se k danému trestnému činu bývá obvykle velké množství a vyznat se v nich vyžaduje pořádnou dávku trpělivosti a pečlivosti ze strany orgánů činných v trestním řízení. „Především se jedná o různé účetní doklady, ale také o výrobní dokumentaci, výpisy z různých evidencí (obchodní rejstřík, katastr nemovitostí), zápisy z jednání valných hromad, či dozorčích rad, korespondence, celní doklady, různá povinná statistická hlášení, ale také výsledky auditů či znaleckých a jiných posudků.“⁹⁶ Dalším obvyklým důkazním prostředkem jsou znalecké posudky založené na informacích z materiálů získaných od orgánů činných v trestním řízení. Svě opodstatněné místo mají i další důkazní prostředky, jako jsou např. odposlechy a záznamy telekomunikačního provozu, zjišťování informací z bank a z daňového řízení prováděných finančními nebo celními úřady apod.⁹⁷

Za náročné lze považovat i výslechy svědků, jejichž tvrzení není možné posoudit jako stoprocentně pravdivé a úplné. Jedním z problematických faktorů může být blízký vztah k pachateli, ať už v podobě zaměstnaneckého nebo obchodního partnerství. V takovém případě v člověku převládá zájem po zachování jistoty ve formě zaměstnání nebo obchodního partnerství spolu se strachem z případné msty.⁹⁸

Pro řádné zajištění, vytěžení a následné použití důkazních prostředků (zejména datových médií) pro účely trestního řízení, se vyžadují speciální znalosti kriminalistů včetně dispozice specifické techniky. Souvisejícím problémem je nedostatek kvalifikovaných zaměstnanců z řad PČR, kteří by byli “zběhlí“ ve výpočetní technologii. Takové specialisty není stát schopen dostatečně finančně ohodnotit na to, aby v řadách PČR dlouhodobě sloužili, což bohužel představuje výhodu pro pachatele.

Dle statistik dostupných na oficiálních webových stránkách Policie České republiky vyplývá, že registrovaná hospodářská kriminalita za předchozí rok 2023 poklesla o celkových 6,4 %

⁹⁶ Tamtéž, s.74

⁹⁷ CHMELÍK, J., BRUNA, E.: Hospodářská a ekonomická trestná činnost. 1. vydání. Praha: Edice EUPRESS. Vysoká škola finanční a správní, 2015. s. 98.

⁹⁸ Tamtéž, s. 95.

(12 765), což je pozitivní zpráva. Počet objasněných skutků se oproti stejnému období předchozího roku snížil o 5 %. Celkem bylo objasněno 7 504 skutků.⁹⁹

⁹⁹ Vývoj registrované kriminality v roce 2023 [online]. Dostupné na: www.policie.cz [cit. 23.9.2024].

7 Sankcionování pachatelů hospodářské trestné činnosti

Trestněprávní sankce hrají jednu z klíčových preventivních funkcí před spácháním trestných činů. Trest je ukládán výhradně soudem, na základě zákona¹⁰⁰ a výhradně pachateli trestného činu. Panuje celospolečenský zájem na ochraně společnosti před pachateli trestných činů a současně i snaha o jejich nápravu a zpětné začlenění do společnosti. Současně ale platí, že trest je prostředkem ultima ratio, tedy nejzazší prostředek k ochraně právního řádu.

Tuto skutečnost podporuje zásada subsidiarity trestní represe vyjádřená v ustanovení §12 odst. 2 TZ. Dle této zásady platí, že trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené lze uplatňovat jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu. Ve třicátých letech minulého století napsal pan Miříčka, že „*pro trestního zákonodárce musí... být vůdčí myšlenkou, že trestní moc státní nemá býti přepínána, nýbrž jí užíváno jen potud, pokud je toho nutně zapotřebí (ekonomie trestní hrozby)*“.¹⁰¹

Jak jsem již zmiňovala v předešlých kapitolách, hospodářské trestné činy patří mezi jedny ze společensky nejzávažnějších trestných činů. Následkem protiprávního jednání pachatelů jsou škody dosahující astronomických výšin. Dostatečně přísné tresty proto považují za žádoucí. Tresty, které soudci za jednotlivé hospodářské trestné činy ukládají se liší dle toho, zda je pachatelem fyzická nebo právnická osoba. Druhy trestů, které mohou dopadnout na fyzickou i právnickou osobu jsou následující: (§17 TOPO) propadnutí majetku, (§18 TOPO) peněžitý trest, (§19 TOPO) propadnutí věci, (§20a TOPO) zákaz držení a chovu zvířat a (§21 TOPO) zákaz činnosti.

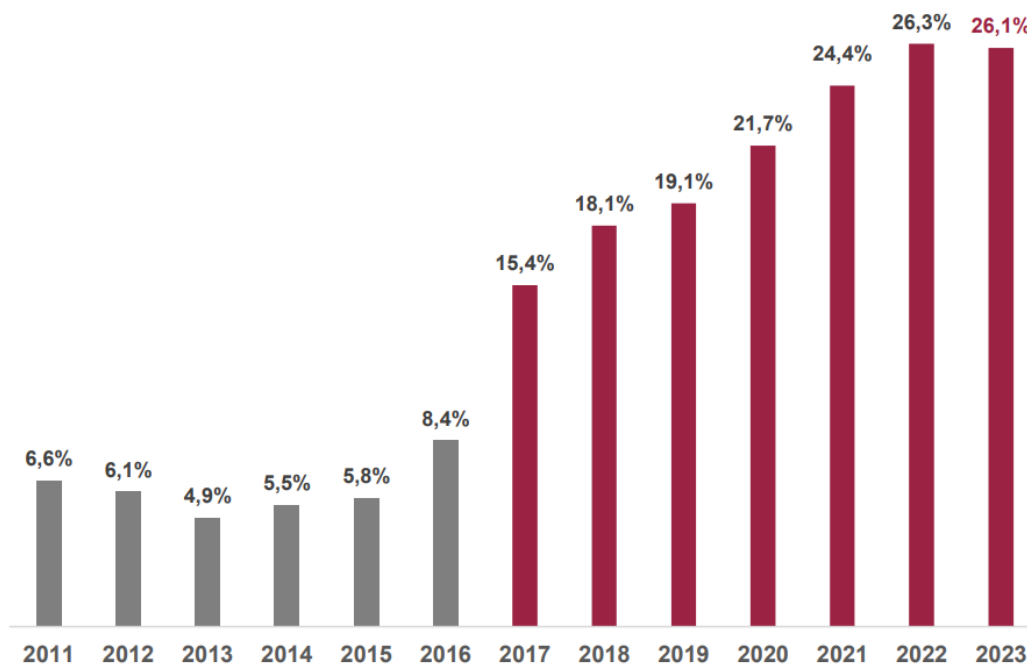
Nejvyšší státní zastupitelství opakovaně deklarovalo za jednu ze svých hlavních priorit podporu zvýšeného prosazování a ukládání peněžitých trestů, jako základní trest majetkové trestní sankce. „*V souvislosti s problematikou peněžitých trestů ze statistických údajů vyplývá, že v roce 2023 byl peněžitý trest uložen celkem 26,11 % odsouzených fyzických a právnických osob*

¹⁰⁰ Čl. 39 Listiny základních práv a svobod.

¹⁰¹ ŠÁMAL, P. § 12 [Zásada zákonnosti a zásada subsidiarity trestní represe]. In: ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 193, marg. č. 4.

(odsouzeno bylo v roce 2023 celkem 51.581 osob, peněžitý trest byl uložen 13.470 odsouzeným osobám).¹⁰²

Vývoj uložených peněžitých trestů od počátku roku 2011 do roku 2023 si dovolím demonstrovat pomocí grafu, který je k nalezení v dokumentu *Zpráva o činnosti SZ za rok 2023*.

Obrázek 2 Podíl uložených peněžitých trestů v letech 2011-2023

Souvisejícím problémem týkající se uloženého trestu je snaha kriminalizovat všechna jednání porušující nebo ohrožující zájmy chráněné trestním zákonem na straně jedné a na straně druhé snaha o to, aby výsledný postih co nejméně postihl osoby, které se ničím neprovinily. Dle mého názoru jedno bez druhého není možné. Stejně jako má následek pachatelova jednání vliv na třetí osoby, bude mít i samotné sankcionování pachatele vliv na jeho blízké okolí.

¹⁰² Zpráva NSZ 2023 pro boj proti finanční kriminalitě a praní peněz, pro vyhledávání, zajišťování a odčerpávání výnosů z trestné činnosti a pro ochranu finančních zájmů EU za rok 2023. [online] Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2024/06/Zpr%C3%A1va-NZ-2023-finance.pdf> [cit. 25. 9. 2024].

7.1 Sankcionování trestní odpovědnosti právnických osob

Zákon č. 418/2011 o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim přichází oproti předchozí právní úpravě s negativním taxativním výčtem trestných činů, kterých se může dopustit pouze fyzická osoba. Seznam těchto trestných činů můžeme nalézt v ustanovení §7 TOPO. Předchozí právní úprava naopak obsahovala pozitivní taxativní výčet 83 skutkových podstat trestných činů, kterých se může dopustit pouze právnická osoba¹⁰³.

Hojně diskutovaným tématem se mimo sankcionování právnických osob stává adekvátní způsob jejího trestání. „Teorie o trestu (jako zákonem stanoveném prvním následku za určité protiprávní jednání) a jeho účelu které literatura zmiňuje v souvislosti s trestáním fyzických osob, se však nedají ve velké míře použít na sankcionování právnických osob.“¹⁰⁴ Nejčastějším trestem, který by na právnické osoby měl dopadat přednostně je trest peněžitý, a to případně v kombinaci s jiným alternativním trestem. Praxe ukazuje, že uložený peněžitý trest sám o sobě nenaplnuje vždy kýžený následek sankce. Důvodem může být jeho nastavená výše dosahující jen malého procenta ze zisku společnosti za dané období. Jako příklad bych uvedla případ, který se týká zákona č. 223/2016 Sb., o prodejní době v maloobchodě. Česká obchodní inspekce uložila prodejci Alza pokutu ve výši 230 000 Kč za porušení prodeje o svátcích ve výdejní ploše přesahující 200 metrů čtverečních.¹⁰⁵ Paradoxem ale je, že denní tržby prodejce jsou desetkrát vyšší než jemu udělená výše pokuty. Aby byl účel sankcionování právnických osob naplněn, měl by zahrnovat prvky represe, tj. odradit právnickou osobu od dalšího kriminálního jednání. V případě výše ale nemůžeme hovořit o naplnění odstrašující funkce hrozícího trestu. Majetkovým postihem pachatelů trestné činnosti nepochybně musí docházet k naplňování jedné z hlavních zásad moderní trestní politiky, že trestná činnost se nesmí vyplácet.

Jak jsem již zmiňovala výše, je žádoucí uložení takového trestu právnické osobě, aby tímto nebyla zasažena práva třetích osob, kterými jsou např. zaměstnanci a další věřitelé společnosti. V takovém případě by naopak nepřiměřeně přísný trest, kterým je např. propadnutí majetku, mohl

¹⁰³ JELÍNEK, J.: Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – problémy a perspektivy. Praha: Leges, 2019, s. 235.

¹⁰⁴ BOHUSLAV, L.: Trestní odpovědnost právnických osob. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. s. 144-145.

¹⁰⁵ Alza prodejem o svátcích porušila zákon, uznal soud. E-shop to zatím ignoruje, denně vydělá desetkrát víc, než je výše pokuty [online]. Dostupné z: <https://archiv.hn.cz/> [cit. 24.9.2024].

způsobit nemožnost uspokojit pohledávky nebo odčinit vzniklou škodu.¹⁰⁶ Výsledkem by proto měl být trest natolik přiměřený, aby jej právnická osoba dostatečně pocítila, ale současně nedošlo k její likvidaci.

7.1.1 Dělení sankcí

Výčet trestů ukládaných právnickým osobám je taxativní a není možné je rozšiřovat. Zákon o trestné odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim umožňuje uložit celkem devět druhů trestů a dva druhy ochranných opatření zabránění věci nebo zabránění části majetku, a to buď samostatně, nebo vedle sebe.

Čtyři druhy trestů, které lze uložit právnické osobě, jsou natolik specifické, že je není možné uložit pachatelům osob fyzických. Jsou jimi (§16 TOPO) zrušení právnické osoby, (§21 TOPO) trest zákazu plnění veřejných zakázek nebo účasti ve veřejných soutěžích, (§22 TOPO) zákaz přijímání dotací a subvencí a (§23 TOPO) uveřejnění rozsudku.

Tresty, které lze dle zákona právnickým osobám ukládat, můžeme dle jejich podstaty dělit do čtyř kategorií:

- Trest výjimečný (zrušení právnické osoby),
- Tresty majetkové (peněžitý trest, propadnutí věci, propadnutí majetku),
- Tresty zákazové (zákaz činnosti, zákaz plnění veřejných zakázek nebo účasti ve veřejných soutěžích),
- Trest s difamujícími účinky (uveřejnění rozsudku).¹⁰⁷

Za trest významný mající represivní a preventivní účinek je považován trest uveřejnění rozsudku. Rozsudkem je široká veřejnost informována o kriminální činnosti konkrétní právnické osoby. Takovýto trest přichází v úvahu, dopustila-li se právnická osoba trestného činu společensky či hospodářsky nebezpečného. Právnické osobě uveřejněním odsuzujícího rozsudku hrozí

¹⁰⁶ Viz ust. §14 odst. 1 TOPO.

¹⁰⁷ Tamtéž. s. 292-293.

poškození její dobré pověsti včetně důvěryhodnosti. „Účinek uložení tohoto trestů může být nulový, anebo také velmi intenzivní.“¹⁰⁸

¹⁰⁸ Tamtéž. s. 301.

8 Prevence hospodářské kriminality

Trestná činnost představuje pro společnost již řadu let závažný problém, který se s nástupem nových technologií vyvíjí a zdokonaluje. Prostředek, který slibuje snížení kvantity a kvality páchání trestné činnosti se nazývá prevence.

„Prevence kriminality představuje soubor nejrůznějších společenských aktivit orientovaných na odstranění, oslabení či neutralizaci kriminogenních faktorů. Prevence působí na faktory doprovázející vznik kriminality, na příležitosti a podněty k páchání trestných činů, o působení na potencionální pachatele a potencionální oběti a o vytváření zábran proti páchání trestných činů.“¹⁰⁹

Preventivní politika využívá především prostředků nerepresivních, tedy nenásilných. Preventivní aktivity mají podobu strategií, programů prevence, akčních plánů apod. Jedná se o speciální aktivity mimo oblast trestního práva. Úkol vytvářet a sjednocovat koncepci preventivní politiky vlády České republiky na meziřesortní úrovni má na starosti Republikový výbor pro prevenci kriminality zřízený při Ministerstvu vnitra usnesením vlády ze dne 3. listopadu 1993¹¹⁰. Aby mohla být jakákoliv preventivní strategie úspěšná, předpokládá se spolupráce nejen státního aparátu a jeho orgánů, ale i zástupců soukromého sektoru včetně jejich zaměstnanců. V neposlední řadě, právě s ohledem na přeshraniční dopad jednotlivých hospodářských trestných činů, se předpokládá rychlejší a otevřenější spolupráce orgánů činných v trestním řízení na mezinárodní úrovni. Silnější spolupráce na mezinárodní úrovni napříč kontinenty je velkým nedostatkem, kterým Policie České republiky trpí. Vyšetřování internetových podvodů a jiných závažných trestných činů končí v mnoha případech ve “slepém bodě“. V kontextu internetových podvodů jde o nemožnost PČR vymoci finanční prostředky zpět, neboť končí na bankovních účtech osob, které na výzvy policistů nereagují. Určitý posun vnímám po zatčení zakladatele a generálního ředitele komunikační platformy Telegram. Po tlaku úřadu začne Telegram vládám poskytovat více informací o svých uživateli, jde o IP adresy a telefonní čísla. Tato skutečnost znamená výrazný

¹⁰⁹ GŘIVNA, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I. a kol.: Kriminologie. 5., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. s. 151.

¹¹⁰ Republikový výbor pro prevenci kriminality [online]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/rvppk-republikovy-vybor-pro-prevenci-kriminality.aspx> [27.9.2024]

posun v možnostech objasňovat nezákonné aktivity jednotlivců a skupin, které využívají telegram jako hlavní prostředník komunikace.¹¹¹

Opomenout nelze pozitivní přístup EU pro zvýšení hospodářské bezpečnosti. Roku 1999 se státy Evropské unie dohodly na zakotvení Úřadu pro vyšetřování podvodných jednání a jiných trestných činů směřující proti rozpočtu EU (zkráceně OLAF), ten je oprávněn provádět v oblasti ochrany finančních zájmů administrativní vyšetřování uvnitř institucí Evropského společenství.¹¹² Dle tiskové zprávy ze dne 20. března 2023 vyplývá zájem Evropské unie zavést účinnou strategii za účelem minimalizovat rizika vyplývající z určitých hospodářských toků v kontextu zvýšeného geopolitického napětí a zrychlených technologických změn a současně zachovat maximální úroveň hospodářské otevřenosti a dynamiky. Předpokládá se navázání užšího partnerství mezi státy EU s cílem sdílet vzájemné obavy a zajistit ochranu proti rizikům která ohrožují hospodářskou bezpečnost.¹¹³

„Preventivní aktivity třídíme podle **obsahového zaměření** na prevenci sociální, prevenci situační a prevenci viktimologickou. Podle **okruhu adresátů** preventivních aktivit rozlišujeme prevenci primární, prevenci sekundární a prevenci terciální.“¹¹⁴

8.1 Obsahové zaměření prevence

Podle obsahového zaměření třídíme preventivní aktivity na prevenci:

- Sociální,
- Situační,
- Viktimologickou.

¹¹¹ Telegram vládám poskytne více informací o uživateli [online]. [24.9.2024] Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/svet/telegram-vladam-poskytne-vice-informaci-o-uzivateli-353289>[cit. 28.9.2024].

¹¹² NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol.: Kriminologie. 3. vyd. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2008. s 369.

¹¹³ Tisková zpráva – Přístup EU pro zvýšení hospodářské bezpečnosti [online]. [20.3.2023]. Dostupné z: https://czechia.representation.ec.europa.eu/pristup-eu-pro-zvyseni-hospodarske-bezpecnosti-2023-06-20_cs[27.9.2024].

¹¹⁴ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol.: Kriminologie. 3. vyd. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2008. s. 184. ISBN: 80-7357-026-2.

8.1.1 Sociální prevence

Sociální prevence je postavená na základních právech člověka, která mají oporu v Listině základních práv a svobod, Evropské úmluvě o lidských právech a Mezinárodním paktu o občanských a politických právech. Jedním z těchto základních práv je právo fyzických osob na bezpečnost. Zajištění bezpečí a zdravého vývoje lidské osobnosti jakožto jednotlivce, má potenciál zajistit bezpečí ostatním jedincům.

Cíl, na který se sociální prevence zaměřuje, je determinace potencionálního pachatele prostředím, ve kterém vyrůstal nebo ve kterém se pohybuje. Jejím záměrem je překonání působení prostředí na jednotlivce a prostřednictvím jeho integrace do společnosti a vybudování nových návyků minimalizovat riziko vzniku pachatele. Sociální prevence působí v širokém záběru od úrovně ochrany a rozvoje jednotlivce (výchovným působením), přes modifikaci jeho nevhodného rodinného zázemí včetně úprav jeho sociálního zázemí (vzdělávací instituce, volnočasové aktivity apod.) až po zásahy v makrosociální vrstvě společnosti, jako jsou právě jeho hodnoty, normy, právní řád apod.).¹¹⁵

Sociální prevence je podstatná právě proto, že negativní prostředí může neblaze ovlivnit rozvoj jedince. V širším měřítku úroveň jeho motivace, uspořádání hodnot, smyslu pro spravedlnost, akceptování autorit včetně rozvíjení zdravých vztahů. Osobnost člověka může být negativním prostředím natolik ovlivněna, že tento jedinec pak přirozeně takové, pro jeho osobu nebezpečné, prostředí vyhledává, protože se svými vzniklými návyky chování a nízkým sebevědomím není schopen zapadnout mezi běžnou společnost. Jednotlivec, který není, ačkoliv by si to přál, schopen se integrovat do běžného života demokratické společnosti, z ní záměrně vybočuje. Takové chování se může projevat tzv. právním nihilismem, tedy nerespektováním a cíleným nedodržováním právního řádu státu.

Součástí dobře zaměřené sociální prevence je i úsilí proti právnímu nihilismu, jehož příčinou může být nízká znalost a orientování se v právním řádu. To je dáno nesrozumitelností a nepřehledností našeho právního řádu pro průměrného občana. Vhodným řešením je vzdělávání mladých generací nejen o právním prostředí naší země, ale i o praktických právních otázkách, se

¹¹⁵ GRIVNA, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I. a kol.: Kriminologie. 5., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. s.153.

kterými se v běžném životě setkáváme častěji. Zároveň by mohlo pomoci získání obecného povědomí o trestněprávních sankcích, které za naplnění skutkových podstat jednotlivých trestných činů hrozí.

Vnější kontrola lidského chování, která má v člověku vybudovat a udržovat hodnotový základ musí být podpořena jeho vůlí, čili vnitřní kontrolou lidského chování. *„Ideálním účelem socializačního procesu je internalizace sociálně aprobovaných hodnot a norem, jež by se tak měly stát neoddělitelnou součástí osobnosti identity, ať již je označována jako svědomí, nebo jako super ego.“*¹¹⁶

Sociální prevence jakožto možný prostředek předcházení hospodářské trestné činnosti, by se dle mého názoru úspěšně neuplatnil, neboť pachatelé hospodářské trestné činnosti nejsou v negativním slova smyslu ovlivnění prostředím, ve kterém vyrůstají nebo se pohybují. Vliv na tyto osoby má negativní situace, do které se dostávají. Může to být neúspěch v podnikání, nebo touha dosáhnout vyššího zisku, a to i přesto, že zisk, kterým disponují, je k jejich obživě dostačující.

8.1.2 Situační prevence

Situační prevence je strategie zaměřená na snižování příležitostí ke spáchání trestných činů. Cílem je ztížit, odradit nebo znepríjemnit potenciálním pachatelům realizaci jejich záměrů. *„Teorie situační prevence vychází z poznatků, podle kterých určité druhy kriminality a jiných sociálněpatologických jevů mají své časové a prostorové zákonitosti.“*¹¹⁷ Kriminalistické a kriminologické poznatky ukazují, že určitá místa se v určitém dni a čase stávají pro pachatele atraktivnější. Jako příklad můžeme uvést chatové oblasti v zimních obdobích, kde se lidé často nezdržují, ale zanechávají zde hodnotnější majetek. Situační prevence je účinná především v boji proti majetkovým trestným činům (jako např. krádeže, aj.) a rovněž i u některých forem násilné a mravnostní trestné činnosti (např. loupeže, znásilnění aj.).

¹¹⁶ Tamtéž. s.157.

¹¹⁷ NOVOTNY, O., ZAPLETAL, J. a kol.: Kriminologie. 3. vyd. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2008. s. 192.

Vzhledem k úzce zaměřenému cíli ochrany, se situační prevence jeví jako jednodušší a efektivnější forma ochrany a kontroly oproti prevenci sociální. Prostředky ochrany mají převážně charakter technický, administrativní a organizační. Příkladem může být zvyšování povědomí obyvatel o zvýšeném riziku hrozby trestného činu v dané oblasti, a to prostřednictvím médií nebo policejních hlídek. Informovaní občané v takové situaci bývají obezřetnější a narušují svou všímavostí pachatelům možnost bez vyrušení páchat trestnou činnost. Racionální pachatel si totiž vytypovanou lokalitu ověřuje, a to svým častým výskytem u konkrétního objektu, kde se snaží svými smysly zachytit určitou pravidelnost v chování místních obyvatel. Všímavý občan může v takovém případě cenným svědkem pro orgány činné v trestním řízení.

Dalším účinným prostředkem ochrany může být kamerový systém. Otázkou je, zda v dnešní době o umělou inteligenci vybavené kamerové systémy nejsou pro obyvatele větším rizikem než ochranou. Jako příklad můžeme uvést kamerový systém dodávaný společností Vítkovice IT Solutions a.s., kterým disponuje Policie České republiky a provozuje jej na letišti Václava Havla k detekci obličejů v reálném čase.¹¹⁸ Dalším příkladem je inteligentní kamerový systém pomáhající kriminální policii z oddělení aut detekovat pomocí umělé inteligence VIN kód za čelním sklem vozidla oproti registrační značce. Tento systém napomáhá kriminální policii odhalit kradená vozidla. Dodavatelem je v tomto případě společnost HLÁČIK s.r.o.¹¹⁹ Ačkoliv se tyto metody ochrany jeví díky nasazení umělé inteligence jako vysoce efektivní. *Vzniká zde napětí mezi zájmem na zajištění práva občanů na bezpečnost a zájmem na co nejširší ochraně všech lidských a občanských práv*¹²⁰.

8.1.3 Viktimologická prevence

Viktimologická prevence se zaměřuje na ochranu potencionálních a skutečných obětí trestných činů a snižování jejich zranitelnosti. Dále na odstraňování negativních následků trestných činů a

¹¹⁸ Registr smluv. [online]. Dostupný z: <https://smlouvy.gov.cz/smlouva/11183368> .

¹¹⁹ Registr smluv. [online]. Dostupný z: <https://smlouvy.gov.cz/smlouva/23848369?backlink=x1p5r>

¹²⁰ Tamtéž. s. 199.

budování důvěry obětí v donucovací orgány¹²¹. Klíčovými aspekty prevence je realizace kontaktních setkání a šíření znalostí, které jedincům pomohou předcházet tomu, aby se stali oběťmi. Způsobem, kterým je možné tyto znalosti šířit jsou kurzy fyzické i psychologické sebeobrany, terapeutické, rehabilitační, aj.

8.2 Prevence kriminality podle okruhu adresátů

Dle skutečnosti, komu jsou preventivní aktivity adresovány, rozlišujeme prevenci:

- Primární,
- Sekundární,
- Terciární.

Primární prevence představuje souhrn aktivit, které se zaměřují na předcházení vzniku kriminality a sociálně patologických jevů. Cílem je posílit ochranné faktory a eliminovat faktory rizikové. Klíčovým aspektem může být posilování správných vzorců chování, vzdělávání atd. Primární prevence působí na každého, aniž by brala v úvahu stupeň jeho kriminálního ohrožení. Mezi prostředky, kterými se snaží působit na příčiny kriminality jsou hospodářské, právní, kulturní a sociální politiky.¹²²

Sekundární prevence je oproti prevenci primární adresovaná kriminálně rizikovým skupinám. Mezi tyto skupiny můžeme řadit bezdomovce, děti dopouštějící se záškoláctví, mladiství bez náležitého dozoru, narkomani, alkoholici atd. Podstatnou roli v sekundární prevenci hrají terénní sociální pracovníci, kteří aktivně rizikové skupiny na ulicích vyhledávají a vzdělávají o možnostech pomoci.

Terciární prevence je zaměřená na recidivu u pachatelů i obětí. U obětí se prevence zaměřuje na předcházení sekundární viktimizaci včetně snahy o napravení následků, které jednání pachatele

¹²¹ GÁŽIOVÁ, I., KRÁLIK, J.: The New European Network on Victims' Rights International and Comparative Law Review č. 1/2016. str. 83–95.

¹²² GŘIVNA, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I. a kol.: Kriminologie. 5., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 169.

na oběti zanechalo. „U pachatelů půjde o jejich sociální reintegraci, kterou se zabývá penologie“¹²³.

8.3 Úloha státu v prevenci hospodářské kriminality

Po listopadu roku 1989 došlo na území České republiky k mohutné expanzi kriminality. Česká republika byla ohrožována nejen domácími delikventy, ale především se naše území stalo místem rozkvětu organizovaného zločinu zkušených zahraničních zločineckých skupin.

V reakci na neudržitelný růst trestných činů byly ustanoveny Výbory prevence kriminality s cílem vytvořit jednotné preventivní strategie. Od roku 1993 se prevence kriminality začala systematicky formovat jako nedílná součást vládní politiky. První Strategie prevence byla přijata roku 1996 a od té doby se v České republice vyvíjí systém prevence kriminality na celorepublikové, krajské i lokální úrovni¹²⁴

V rámci prevence hospodářské kriminality dosud nebyla vypracována jednotná koncepce preventivních opatření. Zároveň není možné uplatnit na hospodářskou kriminalitu stejných preventivních metod jako na majetkovou kriminalitu, ačkoliv mezi nimi dochází k průniku. Jedním z efektivních přístupů prevence je oblast trestněprávní normotvorby včetně kontroly prováděné státními aparáty. Součástí preventivních nástrojů jsou rovněž i sankce ukládané v rámci správního trestání za porušování netrestních právních norem.¹²⁵ Samotná účinnost hospodářské právní úpravy při omezování hospodářské kriminality závisí na efektivitě a kvalitě kontrolních mechanismů.

Své specifické místo v oblasti prevence proti kriminalitě zaujímá Policie ČR, která vyvíjí aktivity k ochraně společnosti proti kriminalitě. Jednou z těchto aktivit je „*Koncepce rozvoje Policie České republiky do roku 2027*“¹²⁶. Policie ČR se v tomto strategickém dokumentu zamýšlí nad možnostmi zefektivnění boje proti zločinnosti. Za cíl si stanovuje zajistit informovanost veřejnosti o vývoji bezpečnostní situace včetně nabídek programů, ve kterých PČR navštěvuje

¹²³ Tamtéž. s. 171.

¹²⁴ Tamtéž.

¹²⁵ NOVOTNY, O., ZAPLETAL, J. a kol.: Kriminologie. 3. vyd. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2008. s. 366.

¹²⁶ Koncepce rozvoje Policie ČR do roku 2027 [online]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/dokumenty-policie-ceske-republiky.aspx> [27.9.2024].

ohrožené skupiny jako např. školy a jiné instituce, kde studenty učí, jak se zachovat v případě hrozícího nebezpečí.

Dalším podstatným cílem je zvyšovat odbornost policistů a spolupracovat s relevantními subjekty veřejné správy (Generální finanční ředitelství, Generální ředitelství cel, NKÚ, ERÚ atd.) a zajistit tak společný boj proti korupci a hospodářské kriminalitě. Zároveň zavádí působnost specializovaného a odborně vzdělaného koordinátora prevence kriminality, a to na všech úrovních a útvarech, včetně policejního managementu.

V posledních letech byla přijímána mimo trestní legislativa, která plní účel vytváření vyváženého systému opatření mezi tržním ekonomickým systémem a podpůrnou rolí trestní represe. „*Zásadně preventivní význam mají právní nástroje upravující rámec ekonomické činnosti obecně a podnikání a hospodářské soutěže speciálně*“¹²⁷. Pomocí mimo trestní legislativy se zužuje možnost pachatelů páchat bez povšimnutí kontrolních orgánů trestnou činnost.

Za zmínění stojí novela zákona č. 254/2004 Sb., o omezení plateb v hotovosti, kterým se reguluje výše plateb cizích i domácích měn poskytnutých v hotovosti z původních 350 000 Kč na 270 000 Kč¹²⁸. Omezení se týká i plateb vysoce hodnotnými komoditami, jako jsou například drahé kovy nebo drahé kameny.¹²⁹

Relativně nedávno byl jako transpozice AML směrnice přijat Zákon č. 37/2021 Sb., o evidenci skutečných majitelů. Jeho cílem je zvýšit transparentnost právnických osob, svěřenských fondů a podobných právních uspořádání jako jeden z významných nástrojů v boji proti praní špinavých peněz a financování terorismu¹³⁰

Dalším podstatným zákonem bojujícím proti hospodářské kriminalitě je Zákon o ochraně oznamovatelů, který vstoupil v účinnost 1. srpna 2023. „*Zákon transponuje do českého právního*

¹²⁷ NOVOTNY, O., ZAPLETAL, J. a kol.: Kriminologie. 3. vyd. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2008. s. 366.

¹²⁸ §4 odst. 1 Zákona č.254/2004 Sb.

¹²⁹ Konzultační materiál – Zákon o mezení plateb v hotovosti [online]. Dostupný z: https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Konzultace_2011-09_Konzultacni-material-Zakon-o-omezeni-plateb-v-hotovosti.pdf [cit. 27.9.2024].

¹³⁰ Nový zákon o evidenci skutečných majitelů [online]. Dostupný z: <https://www.roedl.cz/cs/media/newsletter/news/novy-zakon-evidenci-skutecnych-majitelu> [cit. 28.9.2024].

řádu evropskou směrnicí o ochraně osob, které oznamují porušení práva Unie a poprvé nastavuje komplexní právní rámec ochrany tzv. whistleblowerů. ¹³¹

Za možný preventivní nástroj považují vývoj a následné využívání umělé inteligence orgány činnými v trestním řízení. Vzhledem ke skutečnosti, že pachatelé trestných činů využívají inteligentních technologií k páčání protiprávního jednání, je zapotřebí, aby si i PČR osvojila vhodné nástroje vyvinuté pro potírání konkrétních závažných trestných činů. Policie České republiky pracuje s velkým množstvím dat, které není schopná v krátkém čase zanalyzovat. Umím si představit centrální analytický nástroj vybavený o umělou inteligenci, který bude schopen za příslušníka PČR vyhledat požadovanou informaci, která se bude jevit jako podezřelá.

Jelikož ve své práci hovořím o systémech umělé inteligence, které jsou využívány orgány PČR, stojí za zmínku nové nařízení EU č. 2024/1689, veřejností známé jako Akt o umělé inteligenci. Jsem toho názoru, že Policie ČR by měla disponovat určitou výjimkou z povinnosti žádat soud či správní orgán o povolení pro pozdější použití jednotlivých systémů biometrické identifikace (např. z videozáznamu). Žádat o povolení pro každý jednotlivý systém, kterým PČR disponuje a který napomáhá k objasňování či prevenci trestných činů znamená zbytečnou administrativní zátěž už tak administrativně zatížených orgánů PČR.

¹³¹ Justice.cz Boj proti korupci – Rok fungování zákona o ochraně oznamovatelů [online]. [1.8.2024] Dostupné z: <https://korupce.cz/rok-fungovani-zakona-o-ochrane-oznamovatelu/> [27.9.2024]

9 Závěr

Hospodářská kriminalita je fenomén, jehož jednotný pojem neexistuje a odborná literatura jeho význam vykládá rozdílně. Jde o specifický a sofistikovaný druh kriminality, který není součástí kriminality obecné. Současně je jedním z nejzávažnějších problémů, které ovlivňují stabilitu a integritu ekonomických systémů po celém světě. Ve své diplomové práci jsem se zabývala podrobnou analýzou různých forem hospodářské kriminality, včetně korupce, podvodů, praní špinavých peněz a daňových úniků. Pro lepší představivost jsem vybrané druhy trestných činů demonstrovala na hospodářských kauzách. Rovněž jsem se věnovala pachatelům a jejich motivaci, která je vedle k páčání hospodářské trestné činnosti.

Jedním z hlavních zjištění mé práce je, že prevence hospodářské kriminality vyžaduje z důvodu své latence komplexní a multifunkční přístup. Přičemž platí, že jiné metody prevence úspěšně aplikovatelné na trestné činy obecné kriminality včetně kriminality majetkové by v případě aplikace na hospodářskou trestnou činnost nebyly účinné. To podporuje skutečnost, že prevence hospodářské kriminality je mnohem vrstevnatější než model prevence kriminality, který je aplikovatelný na kriminalitu obecnou. Proto aktuálně neexistuje jednotná koncepce preventivních opatření a systém prevence, který by bylo možné jednotně aplikovat na veškeré druhy páchané kriminality. Klíčovou rolí v případě hospodářské kriminality hraje efektivní legislativní normotvorba, která musí být nejen dobře navržena, ale také důsledně prosazována. Za stěžejní považuji pravidelnou novelizaci zákonů napříč právním řádem, aby odpovídaly novým metodám prevence a technologiím, které pachatelé v čím dál větší míře využívají.

Nezanedbatelnou roli hrají v boji proti hospodářské kriminalitě orgány činné v trestním řízení, zejména Policie ČR, jejichž řady musí být posíleny o odborně vzdělané jedince. Jedině tak může PČR "držet krok" s pachateli. Této skutečnosti se lze dopracovat posílením státních investic Ministerstvu vnitra. Školení, rozvoj odborníků, využití umělé inteligence a analýzy velkých dat jsou nástroje, které mohou významně přispět k efektivnější detekci a prevenci kriminálních aktivit. Zároveň jsem přesvědčená, že by se školení, např. ve formě podrobných doporučení měla poskytovat i právníkům osobám. Střední a malé podniky mohou "tápat" v nastavování správných interních kodexů a předpisů, které by je měly chránit. Zá podstatné považují i pomoc se správným nastavením procesů due dilligence, neboť se jedná o proces identifikace potenciálních rizik,

keré by mohly ovlivnit rozhodnutí dané společnosti. Společnost, která nemá tyto procesy správně nastavené, nemusí odhalit případné nezákonné praktiky či korupci.

Spolupráce s podnikatelskou sférou považují za podstatnou právě proto, že podniky mohou fungovat jako první linie obrany proti podvodným praktikám. Zavedení silných etických kodexů a pravidel pro transparentnost může významně snížit riziko kriminálního jednání uvnitř organizací. Mezinárodní spolupráce a sdílení informací mezi státy je další klíčovou komponentou, zvláště v kontextu globalizace a přeshraniční povahy mnoha hospodářských trestných činů. Mezinárodní organizace a smlouvy mohou poskytnout rámec pro efektivní spolupráci a koordinaci. V závěru bych chtěla sdělit, že hospodářskou kriminalitu sice není možné vymýtit, ale je nezbytné pokračovat v úsilí o vytvoření spravedlivého a transparentního ekonomického prostředí, které chrání zájmy všech zúčastněných stran a udržuje důvěru ve spravedlivé fungování tržní ekonomiky.

10 Seznam zdrojů

Právní předpisy:

- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.
- Zákon č. 418/2011 Sb., zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.
- Zákon č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních.
- Zákon č. 134/2016 Sb. o zadávání veřejných zakázek.
- Zákon č. 107/2024 Sb. o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti.
- Usnesení č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod.
- Zákon č. 14/1993 Sb., o opatřeních na ochranu průmyslového vlastnictví.
- Zákon č. 171/2023 Sb., o ochraně oznamovatelů.
- Nařízení EU 2024/1689

Seznam literatury:

- ČASTORÁL, Zdeněk. Ekonomická kriminalita: (z pohledu řízení a správy). Praha: Vysoká škola finanční a správní, Eupress, 2007. ISBN: 978-80-86754-83-3
- DĚDIČ, J., § 8 [Trestní odpovědnost právnické osoby]. In: ŠÁMAL, P., DĚDIČ, J., GRIVNA, T., PÚRY, F., ŘÍHA, J.: Trestní odpovědnost právnických osob. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018.
- FRYŠTÁK, M. a ŽATECKÁ, E.: Nové jevy v hospodářské kriminalitě: juristický, kriminalistický a kriminologický pohled: sborník příspěvků z konference. 1 vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014. ISBN: 978-80-210-7515-3.
- GÁŽIOVÁ, I., KRÁLIK, J.: The New European Network on Victims' Rights International and Comparative Law Review č. 1/2016.
- GRIVNA, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I. a kol.: Kriminologie. 5., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. ISBN: 978-80-7598-554-5.
- CHMELÍK, J., a kolektiv: Pozornost, úplatek a korupce. Praha: Právnické a ekonomické nakladatelství Bohumily Hořínkové a Jana Tuláčka, 2003. ISBN: 80-7201-434-X.

- CHMELÍK, J., BRUNA, E.: Hospodářská a ekonomická trestná činnost. 1. vydání. Praha: Edice EUPRESS. Vysoká škola finanční a správní, 2015. ISBN: 978-80-7408-109-5.
- CHMELÍK, J., HÁJEK, P., NEČAS, S., Úvod do hospodářské kriminality. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005, ISBN: 80-86898-13-X.
- CHROMÝ, J. Kriminalita růžových límečků po česku. Státní zastupitelství. Wolters Kluwer ČR a.s., 2019, roč. 2019, č. 5. ISSN 1214-3758.
- JELÍNEK, J., a kol.: Kriminologie. 1., vydání. Praha: Leges, 2021. ISBN: 978-80-7502-499-2.
- JELÍNEK, J.: Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – problémy a perspektivy. Praha: Leges, 2019. ISBN: 978-80-7502-351-3.
- KOTLÁN, P.: Ekonomická kriminalita očima policejního orgánu. 1. vydání. Praha: Leges, 2021. ISBN: 978-80-7502-488-6.
- LÁSKA, V.: Jak se zavírají tuneláři: kriminální kauzy po „sametové revoluci“. 1., Vydání. Brno: Jota, 2005. ISBN: 80-7217-366-9.
- NETT, A.: Nové jevy v hospodářské kriminalitě, Sborník příspěvků z konference MU v Brně v únoru 2005. 1 vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2005. ISBN: 80-210-3831-4.
- NOVOTNY, O., ZAPLETAL, J. a kol.: Kriminologie. 3. vyd. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2008. ISBN: 978-80-7357-377-5.
- NOŽINA, M.: Mezinárodní organizovaný zločin v České republice. 1. vyd. Praha: Themis, 2003. ISBN: 80-7312-018-6.
- SCHEINOST, M. a BALOUN, V.: Výzkum ekonomické kriminality. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004. ISBN 80-7338-031-5.
- ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník: komentář. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2023. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-893-1.
- ŠELLENG, D., Právnická osoba jako pachatel trestného činu. Praha: Leges, 2019. ISBN: 978-80-7502-339-1.
- TICHÝ, K., HLUŠIČKOVÁ, H.: Kudy kráčel zločin. Očima kriminalisty, který byl u toho. 1. vydání Praha: Audiolibrix, 2023. ISBN: 978-80-88494-03-4.

- ZOUBKOVÁ, I. a kol.: Kriminologický slovník. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. ISBN: 978-80-7380-312-4.

Seznam internetových zdrojů:

- Zpráva o činnosti SZ za rok 2023 [online]. Dostupné z: www.verejnazaloba.cz, s.50 [cit. 23.9.2024]
- HONZEJK, P. a KLIMEŠ, D.: Švejnar: Člověk mohl rozkrást fondy a dostal nanejvýš pokutu za parkování. In. Hospodářské noviny [online]. [17.11.2014]. Dostupné z: <https://byznys.hn.cz>. [cit. 29.7.2024].
- HARVARD CAPITAL and CONSULTING investiční společnost a.s. v likvidaci [online]. Dostupné z: <https://or.justice.cz/ias/ui/rejstrik-firma.vysledky?subjektId=424899>
- Kauza H-System: epravo.cz [online] [19. 2. 2004]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/kauzu-h-system-23610.html> [cit. 25. 06 2024].
- HANDL, E. Zkáza české námořní flotily začala před čtvrt stoletím. Lodě končily na šrotištích. In: Aktuálně.cz [online]. [26.12.2020]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/ekonomika/zkaza-ceske-namorni-flotily-zacala-pred-ctvrt-stoletim-lode/r~dc8ed6fe3bb911ebb408ac1f6b220ee8/> [cit. 13.8.2024].
- H-SYSTEM a.s. Dostupné z: <https://or.justice.cz/ias/ui/rejstrik-firma.vysledky?subjektId=704146>
- PRADO Glosář – Veřejný rejstřík pravých dokladů totožnosti a cestovních dokladů. [online]. <https://www.consilium.europa.eu/prado/cs/prado-glossary/prado-glossary.pdf> [cit. 11.9.2024].
- Zpravodajství 2014 - Na otravu metanolem zemřelo už 49 lidí, [online]. <https://www.policie.cz/clanek/na-otravu-metanolem-zemrelo-uz-49-lidi.aspx> [cit. 12.9.2024].
- Výroční zpráva NCOZ 2023 [online]. <https://www.policie.cz/clanek/vyhodnoceni-cinnosti-vyrocní-zprava-ncoz-2023.aspx> [cit. 16.9.2024].
- Zpráva o činnosti SZ za rok 2023 [online]. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2024/06/Zpr%C3%A1va-o-%C4%8Dinnosti-SZ-za-rok-2023.pdf> [cit. 23.9.2024].

- Akční plán boje proti korupci na roky 2023 a 2024 [online]. [červenec 2023]. Dostupné z: <https://www.mdcz.cz/getattachment/Ministerstvo/Boj-s-korupci/Akcni-plan-boje-proti-korupci-na-roky-2023-a-2024.pdf.aspx?lang=cs-CZ> [cit. 23.9.2024].
- Kelly Paxton. What is pink collar crime [online]. pinkcollarcrime.com. Dostupné z: <https://pinkcollarcrime.com/what-is-pink-collar-crime> [cit. 5.9.2024].
- Vývoj registrované kriminality v roce 2023 [online]. Dostupné na: www.policie.cz [cit. 23.9.2024].
- Vláda schválila návrh zákona o lobbování a zabývala se projektem strategického podnikatelského parku Dolní Lutyně [online] [6.4.2024]. Dostupné z: <https://vlada.gov.cz/cz/media-centrum/aktualne/> [cit. 27.9.2024].
- Novela zákona o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti. [online] [14.5.2024]. Dostupné z: www.pravniprostor.cz [cit. 22.9.2024].
- Šperky s diamanty a zpronevěra [online]. policie.cz <https://www.policie.cz/clanek/sperky-s-diamanty-a-zpronevera.aspx> [cit. 6.9.2024].
- Alza prodejem o svátcích porušila zákon, uznal soud. E-shop to zatím ignoruje, denně vydělá desetkrát víc, než je výše pokuty [online]. [24.9.2024] Dostupné z: <https://archiv.hn.cz/> [cit. 24.9.2024].
- Tisková zpráva – Přístup EU pro zvýšení hospodářské bezpečnosti [online]. [20.3.2023]. Dostupné z: https://czechia.representation.ec.europa.eu/pristup-eu-pro-zvyseni-hospodarske-bezpecnosti-2023-06-20_cs [27.9.2024].
- Republikový výbor pro prevenci kriminality [online]. Dostupný z: <https://www.mvcr.cz/clanek/rvppk-republikovy-vybor-pro-prevenci-kriminality.aspx> [cit. 27.9.2024]
- Zpráva NSZ 2023 pro boj proti finanční kriminalitě a praní peněz, pro vyhledávání, zajišťování a odčerpávání výnosů z trestné činnosti a pro ochranu finančních zájmů EU za rok 2023. [online] [20.3.2024] Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2024/06/Zpr%C3%A1va-NZ-2023-finance.pdf> [cit. 25. 9. 2024].
- Koncepce rozvoje Policie ČR do roku 2027 [online]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/dokumenty-policie-ceske-republiky.aspx> [cit. 27.9.2024]

- Konzultační materiál – Zákon o mezení plateb v hotovosti [online]. Dostupný z: https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Konzultace_2011-09_Konzultacni-material-Zakon-o-omezeni-plateb-v-hotovosti.pdf [cit. 27.9.2024]
- Justice.cz, boj proti korupci – Rok fungování zákona o ochraně oznamovatelů [online]. [1.8.2024]. Dostupné z: <https://korupce.cz/rok-fungovani-zakona-o-ochrane-oznamovatelu/> [cit. 27.9.2024]
- Tisková zpráva – Přístup EU pro zvýšení hospodářské bezpečnosti [online]. [20.3.2023]. Dostupné z: <https://czechia.representation.ec.europa.eu/pristup-eu-pro-zvyseni-hospodarske-bez> [cit. 27.9.2024]
- Systém detekce obličejů [online]. [23.11.2020]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/zverejnene-informace-2020-system-detekce-obliceju.aspx> [cit. 27.9.2024].
- Registr smluv. [online]. Dostupný z: <https://smlouvy.gov.cz/smlouva/11183368>
- ORIX,s.r.o. v likvidaci, Dostupné z: <https://or.justice.cz/ias/ui/rejstrik-firma.vysledky?subjektId=352620>
- Telegram vládám poskytne více informací o uživateli [online]. [24.9.2024] Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/svet/telegram-vladam-poskytne-vice-informaci-o-uzivateli-353289> [cit. 28.9.2024].
- Zákon o ochraně oznamovatelů a související změnový zákon nabývají účinnosti [online]. Dostupné z: <https://oznamovatel.justice.cz/> [cit. 5.11.2024].

Seznam judikatury

- Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 17. října 2012, sp. Zn. 6 TO 52/2011.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. června 2018, sp. Zn. 29 Cdo 4470/2015.
- Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 3. ledna 2011, č. j. 40 T 6/2007, Sp. Zn. 4 T 3/2005.
- Rozhodnutí Krajského obchodního soudu v Praze ze dne 3. listopadu 1998 sp. zn. 89 K 118/97-185.

11 Seznam zkratek

TZ	Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
OZ	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
TOPO	Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim
OHS	Zákon č. 143/2001 Sb. o ochraně hospodářské soutěže
AML	Zákon č. 107/2024 Sb. o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti.
OLAF	Úřad pro vyšetřování podvodných jednání a jiných trestných činů směřujících proti rozpočtu Evropské unie
ÚOHS	Úřad pro ochranu hospodářské soutěže
PČR	Policie České republiky
SKPV	Služba kriminální policie a vyšetřování
ČNB	Česká národní banka
NCOZ	Národní centrála proti organizovanému zločinu
HC&C	Harvard Capital & Consulting investiční společnost a.s.
HIF	Harvardský investiční fond
H-System	H-System a.s.
SBD	Stavebního bytového družstva Svatopluk
TL	Technology leasing a.s.

12 Abstrakt

Diplomová práce se zabývá problematikou hospodářské kriminality a možnostmi její prevence. Hospodářská kriminalita je specifický a sofistikovaný druh kriminality, jenž není součástí kriminality obecné. Představuje závažnou hrozbu pro ekonomickou stabilitu a integritu trhů, přičemž její dopady jsou patrné na úrovni jednotlivců, podniků i národních ekonomik. Proto je důležité se tomuto tématu hlouběji věnovat.

Hlavním cílem diplomové práce je přispět k pochopení pojmu hospodářské kriminality, který není definován jednotně, včetně vymezení její podobnosti s kriminalitou majetkovou. Popsat historický vývoj hospodářské kriminality a proměnu její role v právním řádu České republiky od roku 1989 po současné vnímání. Včetně popisu osobnosti pachatele a jeho motivace, vymezení skutkových podstat jednotlivých hospodářských trestných činů a průběhu vyšetřování. V neposlední řadě pak sankcionování pachatelů a popis jednotlivých preventivních strategií včetně návrhu konkrétních opatření vedoucích ke snížení výskytu hospodářských trestných činů.

Práce je členěna do sedmi kapitol. V každé kapitole se snažím rozebrat podstatné znaky hospodářské kriminality, aby v samotném závěru mohl čtenář nevnímat jaké trestné činy do ní náleží a zároveň jakých preventivních metod je vhodné v boji proti hospodářské kriminalitě zaujmout.

První kapitola pracuje s etymologií pojmu hospodářské kriminality včetně jejího srovnání s kriminalitou majetkovou, se kterou bývá zaměňována.

Druhá kapitola se věnuje historickému právnímu exkurzu od roku 1989 po současnost. V této kapitole se věnuji postavení hospodářské kriminality v právním řádu České republiky. Zmiňuji se o nejznámějších kauzách 20. a 21. století a v té době častému tunelování společností.

Třetí kapitola vymezuje jednotlivé druhy hospodářských trestných činů (*de lege lata*) včetně těch, které do hlavy VI nenáleží, ale s hospodářskou kriminalitou jsou spojované.

Ve čtvrté kapitole se věnuji osobnosti a motivaci pachatele. Důkladněji pak věnuji pozornost právnickým osobám jakožto pachatelům.

Pátá kapitola pojednává o časově náročném vyšetřování jednotlivých trestných činů hospodářské kriminality v obecné rovině. Popisují zde jednotlivé kritické faktory, které vyšetřování a odhalování hospodářské kriminality zabraňují.

Šestá kapitola je věnována sankcionování, které je ve spojitosti s prevencí velmi diskutovaným tématem, jenž prochází změnami.

V poslední sedmé kapitole se rozepisují o problematice preventivních opatřeních, která nejsou jednotná pro všechny trestné činy. Model prevence hospodářské kriminality je mnohem vrstevnatější než model prevence úspěšně aplikovatelný na kriminalitu obecnou. Proto si hospodářská kriminalita žádá vlastní a mnohdy sofistikovanější modely prevence. Současně uvádím nové preventivní postupy, které mají potenciál v boji proti hospodářské kriminalitě.

Výsledky mé práce ukazují na potřebu komplexního přístupu, který zahrnuje spolupráci mezi státními institucemi, soukromým sektorem a mezinárodními organizacemi. Důraz je kladen na zvyšování obecného povědomí, posilování právního rámce a využití moderních technologií pro efektivnější odhalování a prevenci hospodářské kriminality.

Klíčová slova: Hospodářská kriminalita, prevence, pachatelé hospodářské trestné činnosti, trestné činy hospodářské kriminality, trestní odpovědnost právnických osob

13 Abstract

The thesis deals with the issue of economic crime and the possibilities of its prevention. Economic crime is a specific and sophisticated type of crime, which is not part of general crime. It poses a serious threat to economic stability and the integrity of markets, and its effects are visible at the level of individuals, businesses and national economies. It is therefore important to look at this issue in more depth.

The main objective of the thesis is to contribute to the understanding of the concept of economic crime, which is not uniformly defined, including its similarity to property crime. To describe the historical development of economic crime and the transformation of its role in the legal system of the Czech Republic from 1989 to the current perception. Including a description of the personality of the perpetrator and his motivation, the definition of the facts of individual economic crimes and the course of the investigation. Finally, the sanctioning of perpetrators and a description of the various preventive strategies, including the proposal of specific measures leading to a reduction in the incidence of economic crimes.

The thesis is divided into seven chapters. In each chapter I try to discuss the essential features of economic crime so that in the very end the reader can perceive which crimes belong to it and what preventive methods should be adopted in the fight against economic crime.

The first chapter deals with the etymology of the concept of economic crime, including its comparison with property crime, with which it is often confusing.

The second chapter deals with a historical legal excursion from 1989 to the present. In this chapter I discuss the position of economic crime in the legal system of the Czech Republic. I mention the most famous cases of the 20th. and 21st. centuries and the frequent tunnelling of companies at that time.

The third chapter defines the different types of economic crimes (*de lege lata*), including those that do not belong to Title VI but are associated with economic crime.

In Chapter Four, I discuss the personality and motivation of the offender. I then turn my attention more thoroughly to legal entities as perpetrators.

The fifth chapter deals with the time-consuming investigation of individual economic crimes in general terms. I describe here the various critical factors that hinder the investigation and detection of economic crime.

The sixth chapter is devoted to sanctioning, which is a highly debated topic undergoing changes in connection with prevention.

In the seventh and last chapter I discuss the issue of preventive measures, which are not uniform for all crimes. The economic crime prevention model is much more layered than the prevention model successfully applied to general crime. Therefore, economic crime requires its own and often more sophisticated models of prevention. At the same time, I present new prevention practices that have the potential to combat economic crime.

The results of my work point to the need for a comprehensive approach that involves cooperation between state institutions, the private sector and international organizations. Emphasis is placed on raising general awareness, strengthening the legal framework and using modern technology to detect and prevent economic crime more effectively.

Keywords: Economic crime, prevention, economic offenders, economic crime offences, criminal liability of legal entities